

66.32

II

BÂLGÂRSKUTU

577

PRÁVUPÍŠANJĪ.

Písanu i dumêstinu

ud

JÓZU RILL,

naučnié.

Sàs idná navískà.

U Péštà,
Stámpisànu vâz G. Emich.

1866.

BÂLGÀRSKUTU
PRÁVUPÍSANJI.

Písanu i dumêstinu

ud

JÓZU RILL,

naučnic.

Sàs idná navískà.

U P é š t a ,
Stámpísanu v P z. G. Emich.

1866.

P U K Á Z.

	Starná:
Uvedényi	1
1. Gl. Sluváta	2
2. Gl. Puglavítite réguľi	2
3. Gl. Sámuglásnicite i téjnutu haznúvanjii	3
A) Jáéite sámuglásnici	3
B) Slábite sámuglásnici	4
C) Na sámuglásnicite umenúvanjii	5
4. Gl. Sásglásnicite i haznúvanjitunji	6
5. Gl. Delvetè ud dúmanjitu	10
6. Gl. Hanúvanjitu ud gulèmite sluvá	12
7. Gl. Rázdilenjitu ud slóvéite	13
Bèlcžói ud rázdilenjitu na slóvéite	14
8. Gl. Lucéi hurti	16
9. Gl. Izkasénjitu na hurtite	16
10. Gl. Káznite bèleci	17
Prèdhurtá	II —
Naviská	23 —

Prisvítili Gustpudin Bikup Čanádsói, Négva Milus, Aleksander Bonnaz u négvata zápuves ud gudínata 1864, br. 763 ij dál dupusténjii „Právupisanjitu“ da se haznúva u škúľite. — (Viž str. 26. V.)

Стр. 66. 32787
II

Na čâtnikà blágusov Bóžji!

Čúl-li si véc, mój Bâlgârin, či za se počnuvâ u škúliteti na májčínijati jázič da se učí?

Táj si véc naučén, sé sámu srâbscí i hárvâtscí da čujš náukâ u škúlite i u cárkvite, da se čúdiš, kugá se kázva: ud sigji napréc bâlgârscí za se káie! —

Kój za naprávi tó, kómu trěbâ da zafáleš, túj ni štâ da ti ubáda! „Ud plódamu da gu puznáváš!“

Amâ něstu pá trěbâ da ti ubáda! Za ti kázvâm, zakó móži da se učí u škúliteti bâlgârscí. — Négva Prisivítlus, Biskup Cánâdsčijâ, G. Aleksander Bonnaz ij dál dupušténji, za da se učí bâlgârscí u škúlite. — Kacé ij dušlô tó? Nidě pitâ! Dôsta ij, da znâjis, či više ništé bádiš siráče, či i ti za zuvěj's kacé věrnú ditě na báštinâtâti, Madžârsku.

Póviše ud idná gudiná ij menálu, jésenj béh tugázi; i sârcitâ na sâte Bâlgâre ud rádus sâ igráli: Bâlgârete ud vesélji sámí ni sâ se puználi. — Zakó? Zató, či sti čúli, da Négvâ Milus, náša Baštâ, Biskup, kâtu ij putvârdil vášte brájce u Stâr-Bišnov, idná bâlgârská předikâ ij kázâl. — Da-li sti se ráduvâli tugázi? Kój móži da kázvá, či nê se ij ráduvâl. —

I da znâjiti, kakó ij předikúvâl tugjizi náša nâdpastir; da radustâvu da se dupálnuvâ, sâs milustívnu dupušténji na G. Biskupa túká za naredâ předikâtamú. —

Slédni hurtí sâ se glâsili ud predikálnicâtâ u cárkvâtâ Stâr-Bišnovskata ud úsnite na náša Pr. Biskup:

„Fâlim Isus! Drágji Krâstjâne! Čáku váša jázic „májčínijâ ni hurtívâm, détú žâlâ; pák sâm smislil na „vám idín kâs bástínscí náuk u jázíkâvu da vu dâm.“

„Nájpârenj na vám hurtívâm dičêtâ drágji! Učeti „se sâtu unúj, détú Guspudín Bóg — kacétu za tózi, „táj i za drúgjijâ žuvót dà znâjimi — ud nám zaktěvâ.

„— Puštúvaji ródnicitevu, ud Bóga dá dini; ótu tíjà „sà nájgulêmitevu dubróprávnici na svetâ. Hímajti stráh „ud Bógà; ótu stráh ud Bógà ij temelê na sâtu du-
bró.“

„Na vâm mumci i mumí ubázdem : da hímati čis i „bógumšlin žuvót; trêbà da znájiti, či Guspudín Bóg „mrázi níčistijà žuvót.— Zató nidêti slúša puželénjitu na „telótvu; či tó udbívà čelêkà ud Bógà. Puželénjitu na „telótu trêbà da gúdití pud vlastâ ud pamectâ: ótu âku „idnâš raznisetí čístóčitu ángjelsku, sàs túj za raznisetí „i sramâ i stráh Bózji. Bíz stráh Bózji pák néma spa-
„sényi.“

„Na ródnicite ubázdem, da dicátà, sàs kujé gji ij „daríl Bóg, ni sà tējni, négu Bózji.— Tíjà sà dár Bózji; „ud tēj naprêc Bóga idnâš račún za dadât.— Báští! „Nidêti híma sám bríga, vášte dicá da bájat vrêdni u „rabótatà, négu da stánat i dubrí i pubóžni! Májci! „Hímajti bríga za vášte desterí, da hímat čis žuvót; „ótu čístijà žuvót tvárde harésvê na Bógà.— Znájiti „či pubóžnustà i stráh ud Bógà sà nájdubríje dárve „Bózji.— Učêti dicátavu táj, káčetu ij učíl starijà Tó-
„bijà sinâs. Tój táj ij kázal : „„Sínku! Hímaj zámàn-
„Bógà naprêc učíteti!““

„Na sétne na síncata ubázdem : puštúvaji májci- „nijavu jázíc bálgarscija, vášte ubičáji; bádêti dubrí i „pubóžni krástjáne, káčetu sà bílí starítevu predêdi, „détu sà u túrskata zemê napúsnašli káštitenji, zemête i „sâtu tējnutu blágu, da zapázat unúj blágu, détu ij na „sêku krástjánin nájdrágu, tó ij : vêrata krástjânskàta. „Túj pazêti vâru sâtu; ótu sâmu vêratà harésva na
„Bógà!“

„Dušál sám, da vu putvardâ u vêratà; i káčetu „sigá, táj i naprêc za móla Bógà, da Duhâ Svêtijà vu „kripí u vêratà sàs milustâmu, da u vêratavu zámàn-
„ustániti, da sléd tózi žuvót u Rája nebécijà prejéme
„vâm Bóg Bâstá, Sín i Duh Svéti! Amen!“

Gudi gji tëzi hurti dalboku u sàrcitoti!

Da-li sàmu sigà se brigòsva za bàlgàrsçijà nauk? Nè. Za vu ubàdà idnèja hurti ud utòrinutu pismu unùj, dètu u 8. August 1865. Pr. G. Berecz u nuvalàtà sàs ime „Idòk tanuja“ za mène ij písàl. Ud tuka za vidìš, çi veè i pònaprèè sà zuvèli dubrópràvnici na nàrudàti. Kój ij krìv, da ni sà stignàli cil, tò ni trèbà da se pità, niti ni se dàrži tuka. —

U spumenúvanótu pismu mèždu drùgijjà i tëzi hurti se namèrvàt:

„Amà unùj ij istenà, çi àku ustàvemi da tìjà (t. i. Bàlgàre) „zabràvèt màjçinijàsi jàziè, pa tìjà za stànàt sàrbi Zatò: „Bàlgàrete u màjçinijà jàziè da ùèat u škulàtà i zàràd tøjnutu „spasènji. — Tùj veè ij duzlájàl nègva Pr. Ignac Fábry . . . i „ij kázàl na idin ud pupòvete, kój znàji bàlgàrsçi, da právi „idin bàlgàrsçi katekizmus. Knìgçitu tuj se ij svàršilu, se ij „štampisàlu; àma ótu Nègva Milus sè ij mánal, u škulite nè se „ij prejàlu. — Hìma i knigçe sàs multivi, hìma jàziècnauk, i ti „si písàl idnò právuipisanji! Sàmu naprèè bàlgàrsçi nauèniçi, uji-dinìtè se!“

Sléd tëzi hurti, trèbà jòšti da ubàda, çi i Ivàn Uzùn ud Mòdoš ij písàl idin mànaèèè kateèizmus i gu ij dàl u štampà. Izvàn tò Uzùn u drùžtvu sàs Klòbuèàr mlògu sà ràbutili. —

U Túrsku mlògu knìgji hìma veè; àma ni sà sàte právu bàlgàrsçi knìgji. Tàm se namèrvàt takvìzi hòra, kujè kázuvàt, çi sàrbite i hàrvàtete ud tēj sà udkràdnali jàzikà; hìma pàk tàkvìzi kujè kázvàt, çi Bàlgàrete sàs sàrbite da se ujìdinat, i tējni hurti da gji haznùvàt; hìma sètne i takvìzi, kujè èisti Bàlgare štàt da bájàt, kàèè nèjà; màkar kakò písàt sètните, sèku Bàlgàrin mòži da ràzumèvà.

Zemèti nuvalàta „Túrçija“ u ràcìtè, pa kàžèti da-li ni razumèvàti sàtu? G. Genovits, dètu ij ùdrèdnika na Túrçija, i idin Rèèniè ij písàl, i nàšta škulà gulèma haznà bì himàla, àku izdàvànìkà nègvite rabòti bì mu prátil.

I nèja èisti Bàlgare štèmi da bádìmi; i ótu u Madzàrsku sedimi, dubrí Madzàre!!

Za ubàda jòšti nèštu ud knìgjite unèzi, kujè gji puznàvàm.

1.) Bàlgàrsçi nàrudni pèsni, prebràni ud Miladinove, izdàvani u Zagreb. —

Knìgàtà tàzi na 542 listà zadàržèvà 674 pesmi, kujè se ràzdilet na Samovìlsci, Çarkovni, Zàlovni, Smèšni, Svàdbeni, Žatvarsci i. t. p. pèsmi. Izdàvànici u prèdnatà hurtà kázuvàt, çi sàte pesmi sà slùšàni ud žinì iz sàtu Bàlgàrsku. — Mlògu sà se màèili G. izdàvnicite, du kugà sà prebràli tólkus pesmi! Sàte Bàlgàre zafàlnus sa dlàžni tēj spurèd tàzi rabòta. — Sàmu idnò

ij žalnu, unúj, da ni sà bálgarscí pesmí, négu sàrbuharvátscí. — As sàs gulèma pazlívus sàm prečál knígatà tázi, i sàm namèril, či u sèku pèsènj póviše sràbscí hurtí se namèrvàt ud bálgarscí. — Za nàrudni t. i. bálgarscí pèsmi dára ni trèba da gji dáržimi; négu za takvízi, dètu sà naučili Bálgarète ud tèjnite kumšije, ud Sàrbíte. Tuj čestiti izdávnicí samí svidóčàt, ótu na stàrnàtá VII. se prekàzuvà, či izvàn idnèjã, pesmíte máj sàte sa hãrváto-sràbscí, „kujè se vartàt ókulu vremetó od Marka krále!“ U tázi kníga néma: ás (áz) négu se haznúvã: já ali já. — Pódelèku sràbscíte pádeži se haznúvat, n. p. brátu, bráta, víkom, glásom, čoveka toga, Nikólu; datelni, vinitelni, tvóritelni pádež i. t. p. i. t. p. Rèdum se píši „vsi-te“ ali „si-ve“ zàràd sràbskàtã hurtã: „sve“ na mèstu: sãtu, sãte, sãtã; sãmu na Str. VI. sàm namèril: sãta. — Sičkíte ij tótscí i pèmscí; nijè bálgarscí.

Amà dítu se hurtúva préz právapisanjitu i prez jãzikã, túj sãtu ij bálgarscí, izvàn idnèjã hurtí, kujè čistu bálgarscí ni móži da se dómãt, i ud sàrbíte sà uzájemini.

Na krãja ud knígatã sa dàdini jósti: 1) svãdbeni ubičãji; 2) gudíšni ubičãji; 3) vèruvãnji, 4) igri, 5) prèdenji, 6) nãrudni imeta, 7) puslòvnicí; 8) gátãncí, 9) bálgarscí hurtí hãrvãtscí iztulmačinu. — Sètníte tèzi stvári pó sã mi hãrèsvãli ud sãte pesmí; ótu túka bálgarscí se hurtúvã za bálgarscí rabóti. Ud knígatã tázi mlógu móži da se učí, i mlógu sàm se učil. — Štãmpata ij sàs cirilscí sluvã!

2.) „Grammatik der bulgarischen Sprache“ ud Kyriak-Cankov. Típar, u Bèč. Tázi kníga za nèmice ij pisanã da se učãt bálgarscíjã jãziè úrednu. — Aku se prečetè knígatã tázi, pa móra da se duznãji, či ta témelnã rabótã ij, i pisãre ij naučen celèc. Knígatã ud Cankov zãmãnj móži da ja pitãmi, àku ni móji da se ujidinimi. — U prèdhurtãta se namèrva slèdnu: „U bálgarscíjã jãziè sèku pu óletesi haznúvã lúccí hurtí, fórmí i kãzci: i zató smi se daržãli sè sàs nãrúdscíjã jãziè; ótu jãzika vãz nãrudã póčistu se ij zãdãržãl, kãcè u nãšte mánakubrójni knigji!“ (Genovits i Cankov idnãku mislãt vãljda zãràd májèinijãsi jãziè?) „Imenin (neopredeljeni) nãčin“ — kãzvã Cankov str. VI — „u bálgarscíjã jãziè néma.“ Túj misli sèku čis Bálgarin, i zató tózi nãčin u knigjite ni mój da se hãznúvã, mãkar da štãt idnèja ud nãšte pisãre i nípisãre. — Štãmpa ij sàs latínscí sluvã.

3.) „Knígicè od mulitvi,“ izdãdinu ud Póten u Rim i

4.) „Duhóvni Glãs“ (Duhóvin Glãs) izdãdin ud Klóbučãr u Sigjídin. — Dvète knigji sã indãci; sãmu da u sètnãtã hìma prèdhurtã i kalindãr za idnèja gudini. Štãmpa ij sàs latínscí sluvã: àmã právapisanjitu ud nro. 3 slèd talijãnsku tu ij, dára mãčnu se četè. —

5.) „Kristiánski naúk“ ud Jakovsky, stampisánu ij u Rim u gudinátá 1846 sás latínscí sluvá sás právupisanjitu ud nro. 3. Tázi knígá ud Pr. G. Biskup sám dubável hárizmá. — Izván idnéja srábscí hurtí, sátu ij čístu bálgárscí.

6.) „Mánáéjja katekizmus,“ ud Uzun i Berecz. Dvéte tēzi knígji sás drúgu právupisanji i s mállu naměstvánji u nášte škúli bi mógáli da se haznúvát. —

Víša bálgárscí knígji ni puznávám. U Túrsku híma i škulsčí bálgárscí knígji. — G. Kristu Giurgiev u Bukuréšt mi ij ubicál idnáš pu G. Hirt, či tój sáte bálgárscí knígji, detu híma tám, za gji hářzi na nášte škúli; ámá du sigá izván idnéja listá ud nuválite: Savetnicé, Gájda i Bálgárska pčéla ne prátil ništu. I papá gulěma zaslúžbá bi himál Nėgvá Milus, áku bi mu prátil bálgárscí knígji, zarád da puznávami bálgársčíjja jazič támšnijja. — G. Génovits u Cárigrad, áku bi prátil nuvalátámu „Turcijá“ i „Rėčniká“, pa póviše dubró bi stóril sás tó, něgu tój misli!!

Híma jěsti da ti ubáda, mój drágji Bálgarin, či G. Biskup u pismótu ud 11. februar 1864 túkašnite naučnici gji ij fáli zató, ótu tíjja sá ubicáli, da zà nášte škúli za izvádát katekizmusá.

U 2. máj 1864 túj pismó sám písal: Precest. G. Dikán! — Sás puniznus Vu práštem Vam „Bálgárskutu právupisanji,“ détu ás sám písal i duměstil, i vingánsíte naučnici sa ji udsádili i máj sás sém prejáli. — Na idnó Vu práštem Vám unězi zabelězvánji, kujé sám písal sléd sěku konferéncijá za škulsčíjja Arkiv!“ (Viz: Navískátá VI.). „Áku Váša Milus za prečeté tēzi zabelězvánji, pa zanameriti, či nášte Bálgare niti idnó gramatikálnu ime ni sá himáli; tēzi imeta za párvátá pótrěbá sigá sá dáđini i stóřini. . . . Móla Vu se, predájti rabótátámi, udsáđiná ud slúžbenitemi drugáre, na Pr. G. Biskup, tój da báđi táj milustivin, da mu dáde dupuštěnji za haznúvanjitu u škúláta, i. t. p. —“

Dupuštěnjitu tuj se ij dálu pud nro. 1243 i nro. 763 u gudinata 1864. Pismótu ud G. Dikáne du pulvína se naměřva u „Navískata, V. na str. 25. Drugijja slúžbeni písmá ni štá da gji uredá túka; véc sti mógali da duznájiti či ukulínsčija škulsčí upáznić vám báš takázi pijátnić ij, káčé ás samičec. Vijá véc znájiti, či Nėgva Prisivitus, G. Biskup nášte rabóti ni ště prutíva, něgu tój — káčé mēne póvišepáte ij ubicál, — za mu pumágá.

Nidě misli, drágji Bálgarinmi, či ti samičec štěš u tójja jázić da se učíš. Slúšaj sám, kakó kázvát němcete u idná nuvála sás ime: Rheinische Blätter VII. vážbá, 1. šijče, 47. stárná: „Narėčitu (t. i. dijalekt, óndzi jázić détu nářuda, u kášti i

pu úlicite hurtáva), trêbà da se hàznúva u skúlàtà, ótu puznátutu sàs nípuznátutu trêbà da se vâzi!!“

Kácé da nauçât dicátani idin lúcak jazié, áku tíjà ni mòzàt da gu spuredât i prelicât sàs májcinijà? Nêmcete naprêc 20 gudini sà duználi, či jazíkanji, kujé u knjigi se piši, ni mózi da se nauçi biz tó, da dicáta témelnija nauk da dubávet u jazíka, détu ókulu têtj, u têtjnu sêlu, u têtjin váruš se hurtúva ud hóràtà. — Naprêc 4 gudini pa sà uluváli tázi rabótà, i móji da se nadèvà, či u dójšnustà i nêmcete pu dijalektanji za se usujèvàt jazíkà óndzi, détu se piši (Schriftsprache!). Tâj trêbà i Bâlgàrete da právât, áku tíjà sàs drúgjijà narudi uspuredènu, ni štât da ustánât nazàc. — Kácé trêbà da se uçi na tózi nácin, tó ni se dàrži túkà, túj na drúgu mèstu, drúgjipác za ubádà!!

Prejemèj drágji çátnié, têtzi zabelèzvanji na mèstu: prèd-hurtà sàs unúj ubicávanji, či za himam briga, Evángjèlitu, Pu-çélnicàta, Çetánka, Raçúnstvu, usubítu idin Kalindár kólku skóru, da se predadé u vášte ráce. Kalindára véc gu stampisât!

Náj sètne mi ij ustánalu da zafálem da mujète slúžbeni drugáro, na G. nauçnicite, da nji zafálem, či sàs mlógu mákà i briga sa udsádili rabótitemi. As túkà jávnu gji mólà, da i pó-naprêc na têtj da ni nji bãdi mlógu, ud rabótitemi da mi ubádât méne têtjnàtà miselj!!

I tébe, drágji Bâlgàrinmi, da te stigni Bóžji blágusov!

Vinga, 1. Aug. 1865.

Rill J.

Uvedénji.

Aku hurtúvami, tugázi hurtíte, kujétu ubáždemi, táj trébà da gji puglasími, kàcé narávà na jazíká túj zaktèvà. — Právijà Bálgàrin tvârde lésnu, húbave i ljútu dùmà sèku*) hurtá ud jazíkàmu.

Amà du sigá ni smí písàli táj, kàcé hórata hurtúvát u žuvóta; ni smí písàli táj, da glasá, détu hurtátà u žuvótà dubàve, i u pismótu da bádi zabelèzanu. — Amà pá trébà da báji zà sèku glás nè sámu sluvó, négu i bèlèc. Tó i bálgàrsčijà jazíc híma; sám da njà štèmi da gu hàznúvami.

Pismótu ij: zà učíte jazíkà: dára tóidnàku i prilíènu trébà da bádi sàs žuvótnàtà hurtá.

Aku sluvátà dubè i právu gji hàznúvami, kugá hurtite písími; tugjízi táj písími, kàcétu zaktèvát regúlíte (pravílite) na právupisánjitu (na ortográfijàtà).

Haznàtà na právupisánjitu ij gulèma; či sàs néji táj móžimi da kájimi nášta míselj u pismótu, da sèkuj, kój znáji bálgàrsčí, móži dà razumèvà.

Aku na regúlíte pazími, ni mójimi da izbàrkàmi; ni móžimi sètne da umenèmi hurtíte.

I biz tó trébà jósti da se smislími: da áku písími, pa da písími unúj, détu písími, dubè i právu.

*) Mázčijà, zènsčijà i níkakvijà rod váz hurtata: „sèku“ ni se razdíle, kugá hurtúvà náruda. — Niti njà ni mójimi da právimí sléd sràb-skutu: sèci, sèkà, sèku. Hurtíte da se hàznúvat táj, kàcétu náruda gji dùmà.

I.

Sluváta.

(Bêlécite za glásvete, ali : ábécé.)

U búlgarskutu tēzi sluvá hífmami :

a, á, à, â, b, c, ċ, dz, dž, e, é, è, ê, f, g, gj, i, í, j, k, l, lj, m, n, nj, o, ó, p, r, s, š, t, é, u, ú, v, z, ž.

Tēzi 40 sluvá, káčé trêbà da gjí haznúvami, kugá pšimi, túj za mu učí : právupisánjitu. *)

II.

Puglavítite regúli (pravli).

A) „Piší táj, káčé právu búlgarscí húbave i dubrê hurtúvaš!“ Ni pómlógu i ni pómalčku sluvá, sámú tólkus, kólku u hurtátà glás've híma. — Sámú unēzi sluvá ij slóbudnu da se píšat dára, ud kujétu se námêrvà glásvu u hurtátà. — Nidê piší dára : k á k á, na mēstu : k á k a, nê : prásta, négu : prásta, nê : dēduti, négu : dēduti; nê : rámnínâta, négu : ramnínâta; nê : pukázal sám, négu : pukázal sám; ne : ás molá, négu : ás (áz?) mólà; nê : gulém glas, négu : gulém glás i. t. p.

B) Se dugázde, kugá hurtúvami, či ni mójimi da námêrimi unúj sluvó, détu ij ud pótreba, kugá stémi hurtátà dubrê da pšimi; tugjízi trêbà da se smíšimi, hurtátà ud kadê se tágli.

*) U Túrsku sléd cirilscíjâ abecé na slédnijâ náčin yárvât na rēd sluváta búlgarscíte : a, b, v, g, d, e, ž, z (2), i [2] j, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u [2], f, h, o [se zv'et], c, ċ, š, št, debelo jer, tanko jer, jeri, jač, ju, a, â, è, u, ksi, psi, tita, ižica, é, gj, lj, nj i. t. p. više ud 50 sluvá. (Viž : Jakovskij : Alphabetum Bulgarorum). — U Cankovatà kníga pák slédnite se námêrvát za sluváta : „Abécé táj glási : a, b, v, g, d, e, ž, z, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, f, h, c, ċ, š, dž, é, è, ê. (Viž 1-ta starnâ). Sámuglâsnícite se razdelât : 1) u mēci : e, i, é, è; 2) u tvárđi : a, o, u, à (V. str. 1). 3) u sâs „j“ predtúrini : ja, je, ji, jo, ju, jâ, (V. str. 1.); 4) i táj se zabeležívat : a, á, â, ã, e, é, ê, é, i, o, ó, u, ú. „Unēzi slovcí, kujé jáku, sâs glás trêbà da se dúmat, sâs rēzčkâ se zabeležívat“ (Cankof „Grammatik der bulgar. Sprache“ str. 8.)

Sétnutu sluvó mlógupàte pótvardè glasúvà, zàtò trèbà hurtàtà da se prudàldzèva, či da tè prelègà, da nàmèriš, ud kadè se tàgli. — Nidè piši dákale : lèp, négu : lèb — ud : lèbà —; — nê : m àš, négu : m àž — ud : m àžà —; ne : tàrgófcì, négu : tàrgóvci — ud : tàrgóvicà —; nê : prákče, négu prágče — ud : prágà —; nê : mét, želèšče, g àrmés, négu : m éd, želez'če, g àrméž — zàkó? — (Mila-dinov kázvà či nijé dubrè dà se pšì : mlát, rèt, ut, négu : mlád, rèd, ud i. t. p. Str. IV u Pesnì-te.)

III.

Sámuglásnicite i tējnutu haznúvànji.

Idná hurtá, àli idná slóvkà (szótag = hurtín stáv) mózi da ij ják à àli slába. — Jácìte slóvci dàlgju i sàs glás; à slábite kàsu, sám sàs pulvína glás gji izkázuvàmi. — Táj, kàcé sámuglásnikà u hurtàtà, àli u slóvkatà ják, àli sláb; tāj i hurtàtà, ali slóvkatà ij. — Aku sámuglásnikà u slóvkatà jáku i dàlgju móji da se dùmà, biz da se naprávi hìbà (fálinga) u jazikà, tugázi sámuglásnikà se zvé : ják*), àma àku sàs glasà préz glásnikà bàrzami, tugjízi tój : sláb se zvé. — Unàzi slóvka, u kujàta ják sámuglásnic se namèrva, ij : jákà slóvka; i unàzi, u kujàtà sláb glásnic hìma, ij : sláb à slóvka.

A) Jácìte sámuglásnici sà tēzi sédem :

á, à, é, ê, í, ó, ú.

Tēzi sámuglásnici n. p. u tēzi hurtí se namèrvàt :
 á : Káca, krák, kázàl, ás (áz), právil, puznál, tugázi, máslu, dàm, dávàm, sámu, zván, cáre, saháte, ják, jázdi, lávà, nàštà, nàštu, nàšà, kápka i. t. p.

à : r àž, m àž, pràs, kráv, kràs, r àkàtà, čàrkv à, dvapàte, k àšti, pugl àdaj, s àtu, àm à, rev àt, uti š àl, muj àt à

*) Ud sàdnìcìtemi idín ij kázàl, da tó ij dubrè, sámuglásnicite da se razdelàt na dàlgji i kàsi; àma v àž à, o ni bi trèbàlu da bàdi r àzlikà, sámu v àž : a, e, i, u. — Aku štèmi idín dàlgj glásnic i drugija mòrà da bàj àt t àj! —

(áli : mujátà), tázi (áli : tázi), pàte, tvàrde, fàrkàt, bàdi, bàji, izbàrkà, rugà, udatà, razsàrdi, štà, šdà (ždà) sàm, màkà i. t. p.

é : méd, léd, sléd, revé, celèr, jedé, peré, némà, létkàtà, sé (t. j. zàmànj) méne, mené, détù, kàcé, mujétù, véç, sédem, néjà, prejémàt, préz, blažén i. t. p.

ê : êtu, nê, nêkuj, nêm, nêštu, bêl bêše, bêgàm, mêštu, mêté, létu, rêzkà, rêdku, sêncà, cêr, cêpkà, strêlca, têtjnite, êeléc, dènê, želèzu, vidêl, ÷irêši, dèdu cêkam, pêtj i. t. p.

ó : * ógànj, mója, Bógà, bóles, óla, óle, góre, dór, dódà, mókru, kórenj, kótka, kóšnicà, lój, pó-dubrê pódeléku, óndzi, ósem, óstàr, ósàk, ósce, óškà, pójas, prósi, pókriv, pómen, prólec, rabótin, róve, sluvó, sólj, stó, tólkus, tózi, uhó, hórà, pukódkà, pórtatà, tórníc, ódàr, órànj i. t. p.

ú : úsnà, útre, búdin, búlkà, búrà, búk, gúštericà, dúpka, prús, lúdà, túj, napúsnà, húbus (húbàvus), túkà, púškà, púsnà, lúk, kúp i. t. p.

B) Slábite sámuglásnici sà têtzi sédem :

a, à, e, è, i, o, u.

Têtzi u slédnite hurtí se haznúvât : n. p.

a : varí, gadinà, dva, krakà, máma, naučí, usladêvâ, paún, platà, raduslív, samfécéç, mi harésvà, kâštata, hórata, staní, krakatà i. t. p.

à : càvtí (càvtí) ràkà, pàkàl, pukâštninà, udláč vàm, kàdê, vâzlèzà, búmbàr, bljâsnà, ÷arkvatà, gadíca, sàdnà, ublèkàm, manenà, síncatà, kàkó, pípnàl, nêgvatà i. t. p.

e : méne, delí, želèzu, dzvezdítè, lesícà, petímà, petà, predà, vremetó, se vleçé, ístenà, preubàrni, zemè, íme, svetà, utváždem i. t. p.

i : idín, iglà, izguvàrem, izgurí, izpuvèduvàm, krilà, màžící, prelègà, sigà, sistrà, siráçe, i, sa gu tràsili,

*) Kugà se hurtívà, pa dàlgjija ó se ÷úji kàcé uo ; n. p. pórtatà = póurtatà ; àmà to rêdku se ÷úji, i u pismotu ni trêbà da se zabelèzvà.

pátini, vrêdin, hárin, áli, bádi, ni sám, ni mójĭ,
mártavite i. t. p.

o : kodomélĉ (i illírcíte hurtĭ) osoba, osobito, lovĉér
i. j. dr.

u : *) kujâ, dólu, ugáždâm, uhó, pubêgàm pukázuvâm,
puljé, ubáždem, něstu, ublekló, ugláđálu, dubâr
i. t. p.

C) Umenúvanjitu na sámuglásnicite.

Da hurtĭte póhubave glasúvât, tvârde mlógupâte
se dugáđe, áku idná áli drúgâ hurtá izkàsêvâmi, áli
prudâldžêvâmi, da jácite sámuglásnici sàs slábite ume-
núvâmi. N. p.

1) á, â mlógupâte ustáni : a**), à è, e; n. p. krák,
krakatá; ustávem, ustaví, napravêti, naprávi, mâž,
mâžâ, jám, jedês i. t. p.

2) ê zaustáni : è, é, e; n. p. děl, delí; kâdê, ní-
kâdê i. t. p.

3) ó zastani : u; n. p. mója, mujétu; dódi, dušâl;
bóles, bulí, bulnáv; dól, dulâ; kój, kujé; ódâr, udróve
i. t. p. i. t. p.

4) Dva sámuglásnici u bálgarskutu rêdku se haz-
núvâ idín pukráj drúgĭja; náj idín j áli h se gúdi méždu
tĕj. (Mârĭjâ, pavlicênsĭjâ i. t. p.

*) U póiĭše hurtĭ na náša jáziĉ hĭma dvâ sámuglásnici, k u j é n i
s e è ú j â t, glásnicite : t, u n. p. tĕzi hurtĭ : bíli, ĉĭĭjâ ij, cicelêlca, ĉĭtĭri,
pĭlâ, bíla, slâncĭtu, iĉĭmic, žĭvót, utĭšâl, kázuvâm, sírumâsi. Idnâja ud
Bálgáreteni, kugâ píšat, tĕzi niglâsni sluvâ gĭi zabelêzvat; âma nijé ud
pótřeba. Áli da píšimi tĕzl hurtĭ sàs kâsi glâsnici; áli da gĭi
ustávemi.

**) Hĭma hóra, kuje míslât, ĉi u bálgarsĭija jáziĉ néma kâs : a ;
négu kugâ tózi glâsniĉ ni se tãgli, pa zastáni : â. — Amâ tó nijé tãj. —
Ni se kázvâ : namêrva, krakatá, húbavu, namêstvâ, zâ dârvâtâ, nâ mâr-
livâtâ žĭnâ i. t. p. ; négu : namêrvâm, krakatá, húbavu namêstvâ za dâ-
vâta, na marlivâtâ žĭnâ (marlivu vârvĭ ud : se máre) i. t. p. Pismótu, ístena,
nihubavu stánvâ. áku i tãm zabelêžimi sámuglásnicite kâsite, dĭtu ni
trĕbâ. — Zákó da píšimi : dâ, nâ, zâ, hĭmâ i. t. p. Na starnatâ IV vâz
Miladoninov kaz. kn. móži da se ĉetĕ, „ĉi na méstu â pódubrĕ ij, da se
haznúva : a.“

IV.

Sâsglasnicite i tējnutu haznůvãnji.

A)

Kugá sâsglasnicite gji haznůvãmi, tvãrde trêba da pãzimi, ċi da ni umeněmi mēċite sâsglasnici sàs jãċite ãli tvãrdite.

a) Mēċite sâsglasnici sàs tēzi : b, c, d, dz*), dž, g, gj, s, z, ž, v.

b) Tvãrdite sâsglasnici sàs tēzi : p, ċ, t, k, ċ, š, f.

c) Srēdnite sâsglasnici sàs tēzi : l, lj, n, nj, b, j, m, r. Sâsglasnicite jōsti i drůgijjãċec se rãzdelãt; ãmã tuj rãzdiljenji (razlãċenji) tůkã ni se haznůva u tãzi knĩga.

1) Sâsglasnicite : b, p.

U puċelutu i u srēdē hurtĩte b ud p lėku mójimi da gji rãzdelĩmi; pótãšku ij tó na krãjã ud hurtĩte; ótu tůka ni mójimi glãsuvete ċistu da naglasůvãmi; tugjĩzi trēbã da gji udãldžėvãmi. Sàs b i p se pĩsi : lėb (lebã), rãbċē (rabėc, rabċũnkã) rób (róbã, rubůvã), rãb (rãbã), sláb (slãbijã), rĩbċē (rĩbã), svãbda, svãdba, bãrzu, baštã, isãp, sãbja, póp, bób nebetó, pĩpna, rabóta i. t. p.

2) Sâsglasnicite : c, s, z, dz

ċ, š, ž, dž

I tēzi lėsnu se razlãċãt; sãmu na krãjã se dugãžde mlógupãte, da, ċ sàs š, š sàs ž, s sàs z se umenůvãt; ãmã tó nijė slóbuđnu da se prãji. Nijė dãrã hůbave, ãku pĩsĩmi : garmėš, ubrãs, mašċĩ, maċãrin, hãnċãr, nós, iskrij, ispůstem, mrãs, póšnã, rãš, rėskã; nėgu trēbã da se pĩsi tãj : garmėž, ubrãz, mažċĩ, madžãrin, hãndžãr, nóz, izkrij, izpůstem, mrãz, póċnã, rãž, rėzkã i. t. p. stól, súvu, dzõnj, dušėdzi, nózica, biz (nē : bis, bes) vãz (nē : vãs) grózgji.

**) Idin ud sãdnicitemi ij iskãl, da se pĩsi na mėstu : dzvezdã, dzãrdzale, spãrdzãle, óndzi, dzĩd, pėndžãrã, nadžėg, budžėgji. t. p. : zvezdã, zãrzãle, zĩd i. t. p. Ama ótu Bãlgãrete na nãjvĩše mestã dũmãt dz u gorĩte hurtĩ, zató se ij prejãlu dz u abėċė.

3) Sâsglasnicite : d, t.

Nájmlógu na krájà ud hurtíte, ótu ni čújimi čístu, t písimi na městu : d, zató i túka trěbà hurtíte da gji prudaldžěvami, áku hutarísanu ni znájimi : kàcé? Sàs d n. p. tězi hurtí da bájat písani : udgúvárem, udkóle, udpústem, ud, pud, pudkupávam, rědku, méd, grád, sládku, glád. — Nekólku vrěmeni hurtí sàs „ud“ vázanu i slóžinu, táj se písat : utída, utvãdem, utvárem i. t. p. Sàs d i t : ródnici, kátu, kótka, putěre i. t. p.

4) Sâsglasnicite : g, k.

Ne sámu u pučělutu, négu i na krájà ud redâ i ud hurtíte dubrê trěba da razdelimi g ud k. Aku hurtíte prudaldžěvami, tugjízi nijé tášku da znájimi kadê trěbà g i kadê pák k. Písimi dára róg, rugčê (ud : rugâ) Bóg, glóg, kakó, gudí, négvi, kázal, gulěmu i. t. p.

5) Sâsglasnicite : gj, é.

Tězi sluvá ni móži čelěc da izbãrkà, áku se smísli, či gj ij uměcnijà glás za g, i é za k áli t; áma pá é nájmlógu ud k ustáni. Hurtí sàs gj : gjerán, kugjí, slugjí, ángjel, drugjí, gji (gi) tugjízi sigjí itp. Amà : ladjá, góspudja, naprědj (áli naprěc?) Unězi hurtí, u kujé é se naměrvà, nàj sàs k bi trěbàlu da gji písimi; ámà ótu bãlgarscija jázic ij mēc jázic, húbave i dubrê se právi, áku é ustávemi i haznúvami. N. p. čelěc = čelěkà, étkà = kítka = córav = kórav, samí-čec = samíček, mânàčec = mânàček, bliznié = blížnik, kàcé = kák, kákó; vâléc = vâlk, jázic = jizíka, izíkà; pãtnic = pãtnik, dórnic, čãtnic, prilčci, májcin, uscá = júska = vójska (srbscì). Mlógupàte é na městu t stují : pác = pãte, mlógupac = mlógupàte, smràctã = smràttã, zãc = zét, nuscã = (nós, nuštã); stuc (stúdj ud stúdtã) napěc (ut napredj?).

6) Sâsglasnicite : v, f.

Hurtí sàs v sà : néguv, naráv, usvetí, uvčěr, pu-várnà, pudbívam, pulvína, cavti (vãljda : càfti?) rév,

svět, svěš, kráv, kárvàv, lóv, luví, rákàv, targóvsci i. t. p. Hurtí sàs f sà : fàrlil, fán'vam, ufáštem, flézàl, frákni, zafálel i. t. p.

7) Sâglasnicite : l, lj.

L i lj u dùmànjitu čistu se čúji. Na krájà (svarsítba) ud hurtíte na mēstu l mlógupâte se turi : lj ; n. p. krále, králj, míselj i. t. p. Sàs lj se píši jóšti : bljáska, ljutínà, révlju, bljaskávica (?) kljúnica (?) naplúvãli = napljúvãli, Hurtí sàs l : rékàl, ólete, puglavárin, bilá, mlógji, sléd i. t. p.

8) Sâsglasnicite : n, nj.

Têzi čistu se čújãt; mákar di stují dára idín ud tēj, lésnu móji da namērimi unúj sluvó, dētu da gu píšimi ij ud pótreba. N. p. naprávi, puznáva, tēnj, trãnj, fidãnj, nji, sumúnj i. t. p. Nájmlógu se haznúva nj u dudavnika „nji“, gã ud vrēmeni hurtí se právi glávnu ime. N. p. umenúvãnji, izváždenji, pátúvãnji i. t. p.

9. Sâsglasnicite : h, j.

U pučélutu tēzi tugázi sé se haznúvat, kugá hubave hutúvãc gji čújimi. N. p. hápa, hóra, húbav, jábãkà, ják, jésenj, jisínis, jájcé, jád, junák, jám i. t. p. Táj i u pučélutu na slóvcite ij : dáhãm, zahápam, muhá, práhanj, bíjà, pijà, izjasnèvãm se i. t. p. Na krájà ud hurtíte pótãšku si se rázdílet h ud j; ótu ni se hurtúvã zãmãnj čistu. — Se píši dára : drèhã grèha. Se kázva : drèjite, grejvetè; áma se páde da se píši : drèhite, grèhuvetè. — Sàs j se píši jóšti : kráj, lój, purój, mój, číj, ráj, rój, murjētu, nikuj, puglãdaj, dáj; znáji, móji, dóji = móži, dódi. — Se dugážde, da stváru ime, pridadénu ime, zaimeníc, brójnu ime sàs sámuglãsníc se svãrši, i tēzi trèbã da se dudávãt sàs ródnatã slóvka (pasmínsci stáv !); tugázi seidnó „j“ trèbã da túrimi srèdè hurtíte i srèdè slóvcite. — Trèbã dára da se píši : dubrřjà, tréčija; nřjà, vřjà, třjà, â nè : óravia, trécia. — U dvãm

menatu vrême tríte persóni (osobi) u idin i u višebroj sàs h trêbà da se písàt, mákar da se čúji, ga hurtívàmi, j : às bêh, ti bêh, tój bê, tíja bêha, kázàh, kázàhà. Pódeléku se písì sàs h i j : têhnu = têtjnu, têh = têtj. (Váljda i : kázàjà, kázàjmi bi biló dubrê?!)

10) Sàsglasnicite : m, r*).

Têzi sluvá nájlésnu se písàt, ni mózi da se izbâr kàt; niti ni mózi da se písàt na mêtstu têtj drugji sluvá : méne, mrázà, múdar, mir, àmà i. t. p.

B)

Ni mórami zámanj i rêdum sled izlêzvanjitu (eredet!) da písìmi. — Némà regulà biz izvâdkà. — Aku nad izlêzvanjitu hurtâtà ni glasúvâ húbave; tugázi tãj trêbà da jà písìmi, kàcé se haznúvâ u žuvóta — N. p. čelêšci. Túkà se daržât i unêzi hurtí, dêtú na dva fêlà náčìn se haznúvât : mózi, da bàdi, kázi = móji, bãji, kãji i. t. p. — Smi véc hurtívàli zà hutarísvanjitu : u d, dêtú se slózi sàs vrêmeni hurtí; àku sêtnatà tázi se pòčnuva sàs sámuglásnié, tugjízi sàs „t“ (tãj : ut) se písì. — utídi. — (Caftí!)

C)

Dva sàsglasnici ud idná fájta, idín pukráj drugjijà, ni stujât, ótu u jázika ni se izkázvât níkugji. — Nijé dubrê dára da písìmi : illa, êttu, bláttu, búbba, mannačec iddín, katadênni. — Aku se dugázde, da sléd izlêzvanjitu td, dt, zs, sz, bi trêbalu da se písì, tugázi sámú t, d, s, z trêba da se četé: pêtídisé, rászíp'vàm, rászàda, izsíp'vàm, izsícem, udtíče i. t. p.

*) U hàrvátsèijà jázic i u drugjija slavjáni jázici sluvóti „r“ meždu dva sàsglasnici jáku se dúmà; idnèjapate è àli à se gúdi naprêc nègu; se písì tãj : hêrt, hãrt, hrt. — Zatò sà míslili idnèja ud sãdnicitomi, či i na mêtstu : pãlru, dósta bi biló, àku bi písali : plru i n. m. smrãc = smrê. To nibi biló písanu tãj, kàcétu hurtívât hórâtà!

D)

Zadánji.

Dà se tràsàt hurtí sas prêdni-slóvci : iz, biz, vâz, du, zà, na, nad, ud, u. pu, pó, pud, pre, pri, raz (n. p. izlêji, bizbóžin, vâznâsem, dudêvam, zâlívam, naredí, udbulí, udguvór, uprávi, pukrjâ, pndnâse, preplâštem, príkazka, razdelâ i. t. p.

Hurtí sàs sledni-slóvci : ak, scí, ski, in, ca, nic, ãe, ína, bà : mózak, nêmisí = nêmiski, bálgàrin, kraljícâ, svištlínic ditênce, guraštinâ, véselba i. t. p.

Hurtí sàs slédnite slóvsci : nji, stru, lív, livus, ov, ína, ínu, ín, én, nâ, no, en, an, nit, nfta, nftu, al, ali : ubâždenji, dustujánstvu, rabutlív, marlívus, báština, daščen, dârvén, písan, vremeníta, písal, umrêli i. t. p.

Hurtí, dētu máj prilíchnu âli idnáku glasúvât! N. p. trêska, trâskâ; brâdâ, brádâ, brátâ; póp, bób; túka, tukâ, líži, líži *) i. t. p.

V.

Dêlvètê ud dúmanjitu.

Kój štê húbave i dubrê da píši u májéjnjàsi jâziç, óndzi trêbâ da puznáva i da rãzdelí dêlvètê na dúmanjitu.

Hurtíte méždu sêbe tâj se rãzdelêvât : **)

*) Ud mlógjite idnáku glâsni hurtí túka se maredêvât idnêja : Pâpa âli papâ sãm gu vidêl. Sistrâmi hîma rânâ i rânâ. Tukâ ij túka u dôra. Dâra za mi dadêš dârâ, dētu si me ubecâl? Na pâte mlógupâte sãm vidêl pâte. Podelêku : róbâ, róbâ; pâpâ, papâ; rajâ, rájâ; ménê, mené; kakó, kákó; u duma, u dumâ; zême, zemê; mrázâ i mrázâ, brádâ, brádâ; bíli, bíli; dúla, dulâ; tíçe, tiçê i. t. p.

**) Sâdnice ud právupísánjiti sa kázali, çi ímetata na dêlvètê ud dúmanji sàs idná hurtâ bí trêbâlu da se dàdât. Dêlvètê têzi dâra na slédnijâ naçin sâ hutarisani :

- 1) Sãmustójnic = substantivum = fônév;
- 2) Predstójnic = adiectivum = melléknév;
- 3) Brójnic = numerale = számnév;
- 4) Zâimeníc = pronomen = névmás;
- 5) Vrémènic = verbum = ige;

1) Glávnutu íme pukázvã ímetata ud ístiníte i ud míslíníte stvári i ímetata ud persóni. N. p. Iván, tãrpëzã, Timiřvãr, óle, húbus, múdrus.

Glávnutu íme ij ud tri róda (pãsmã = genus) : mãžcíjã-, žënscíjã-i nřkãkvijã ród, i se haznúvã : níhutarísãnu i hutarísãnu. — Níhutarísãnu glávnutu íme tugãzi se kãji, řãku sãmu kórenejí se dúma ãli sãs brójníte ímeta : idín, idnã, idnó se izguvãre. N. p. řelëc, idín řelëc; žinã, idnã žinã; ditë, idnó ditë.

Hutarísãnu glávnutu íme u mãžcíjã ród dubãve na krãjã : ã, è, (ãli: ãt, èt, o, ot*); n. p. řelëkã, grãnčëre; u žënscíjã ród : tã, të; n. p. žinãtã, óletë; nřkãkvijã ród : tu, to; n. p. ditëtu, sarcitó.

2) Prídãdënutu íme pukázvã sébnustã, dëtu hímat stvárite i persóníte. I tó se haznúvã níhutarísãnu i hutarísãnu. N. p. Sín, sína, sínu; dubãr, dubrà, dubró; dubrijã řelëc, dubrátã (dubrájtã) žinã, dubrótu (dubrojtã) ditë.

3) Brójnutu íme řetë stvári, ãli mu nám pukázvã, kólku sã stvári ud idín řël. N. p. dva, stó, trëci, idnãř.

4) Namëstnicãtã (zãmënic = pronomen) zãmauj na mestu glávníte ímeta stují, ãli gji pukázvã. N. p. As

6) Predvrëmënic = adverbium = hatãrzó;

7) Prëdníc = praepositio = névutó;

8) Vãžnic = conjunctio = kótszó;

9) Useřteníc = interiectio = indultãszó.

Nr. 3. 4. 5. 8. 9. ãs sãm imenúval. — Drugjíte brójve mój slúžbeni drugãr, G. Glãs. — Devetë ímeta za vingãnsíte řkúli sa prejãti.

*) Ud mãžcíjã ród se píší u Tãrsku : řóvek-ãt, řóvek-ot, řóvekã-t. (Viž Cankof). — „Mãžcíjã ród se stóri sãs : ãt, at, a, ã, o, ot. — N. p. 1) mãžãt, pukráj Dunãvsčíte mestã du Tãrnovsku; 2) mãž-ãt pukráj bãlkãnsčíte severní (srëcnóžní) stãrni; 3) mãž-ã ãli mãž-ã „na obëte (dve)“ stërni od Bãlkãn-ã; 4) mãž-o ud Seresko du Kukuřko, pu dãldžinãtã ud Rodipe du Somokovsku, i u severníte (srëcnóžníte) stãrni ud Makedónijã; 5) mãž-ot na sãte zapãdní (vëčãrni) stãrni. (Viž : Míladinov : Pesmí, Str. V.) — I Cankof Kyriak u knigãtãsi na stãrnã 10 ubãžde, ři na idnejã stãrni „t“ na krãjã ud hutarísãníte glávní ímeta se ustãve. — Trëbã jóřti da se znãji, ři híma takvízi glávní hurtí, kujë vãz dvã ródã se daržãt : kãl-ãt = kãltã; stúd-ãt = stúd-tã, pëpel-et = pëpel-tã, lój-at = lujta. (Viž : Cankof, str. 8.) „Mnóžnu říslo (viřebroj) ud mãžcíjã i ud žënscíjã ród u zapãdní stãrni ij : te; ã u iztócníte stãrni tã ãli ti.“ (Viž Miladinov, str. V.) Ródska slóvka rãzdelënu se píší ud kórene : dãrvó-tu, parvite = parvi-te. (Viž : Cankof, Míladinov, Bãlgarska pëčëlã, Savëtníc, Gãjda Jakovský, Rakovský i. t. p.)

(áz), mój, tĕjin, kójtú, néguvâ, négvâtâ, (bašta)-mi, (májca)-vu i. t. p.*)

5) Vrêmenâtâ húrta (= vremenítâtâ hurtá) pukázvâ nám, kakó právi áli páti (târpí) stvár. Hima dára : právni-, stórni-, áli : pátni, târpní vrêmeni hurtí. — N. p. as hurtívam, tí písíš, tój tá, tuj razumêvâ, rãzbulél sãm se, kváril si, toj za bãdi bit i. t. p.

6) Hutarískâtâ (adverbium) zámãnj vrêmenâtâ hurta i pridadênutu íme hutarísva. N. p. ud kóle, túka, tám, tvârde, húbavè i. t. p.

7) Prêdnicâtâ (prêdnâ hurtá, praepositio) pukázvâ, kãdê ij stvár, áli dí mójí dà bãdí; sãs drúgji hurtí : „prêdnata hurtá pukázvâ udnosénjitu (viszony, Verhältniss) mézđu právbâtâ i právnikâ.“ N. p. pukráj, u, vãz, iz, nã i. t. p.

8) Vãžnikâ hurtíte i kázíte gji naredêvâ i vãžvâ. N. p. âmã, setne, i, tugázi i. t. p.

9) Usêstènikâ rádus, žalús, stráh, sramutá i. t. p. pukázva. N. p. Slávã áli pužuvêj (= Eljen, vivat!) á, lêle; ilã, já gladáj, ája, ná i. t. p. **)

VI.

Haznúvãnjitu ud gulêmite sluvã.

Níjã, kugã písími nêštu, nè sãmu mãneni sluvã haznúvami; négu, áku húbave i dubrê štémi da naprájimi nášte rabóti : u pučêlutu i gulêmi sluvã trêba da túrvãmi nêkupãc.

Gulêmi pučêlni sluvã se písãt :

1) Pãrvutu sluvó u pučêlutu ud idnó dúmãnji. N. p. Dubríte i zlíte zaudsãdi Bóg. Sãte rabóti sã tãšci, áku ni sã mu ubfèni.

*) „Tózi čeléc — idnáku ij sãs : tós čeléc; tázi, tas, tája zinã; tuj, áli : tuvã, áli : tva ditê; óndzi, unój, ónaj, ónè, uvčêr; unãzi, unájã, unas, unújã skularcã; unúj, unótu, unuvã, únvã ditê! (Viž : Cankov-Kyriak, Grammatik, der bulgarischen Sprache, str. 63.).

**) Ótu sigã nêmam da písã jazícinaúk (grammatika), négu náúka ud právpupisanjitu : zató ud delvetê na dúmãnjitu ni mójã da ubãdá sãtu. Jazícinaúk bãlgãrcíjã za se svãrši u dvê tri gudíni s pómuš Bóžja.

2) Pârvutu sluvó ud sêku rêdka (vers!) N. p.

Dét' sàm rudén, dubró puljé!

Čáftís-li jóst' sládku mujé?

Bás i svetâ da ubídâ

Bólja mêstu ni štâ vídâ! (Iván Uzun).

3) Pârvutu sluvó sléd kápkatâ. N. p. Štârkâ ij prezselna živinâ. Áku dódi jesenjtâ, tugázi tój u pógurâšti daržávišta pátúva. Tâj právât sâte prezselni rabčêta.

4) Pârvutu sluvó sléd dvèkápí, áku dúmânjitu na drúgjija uvízdemi, âli: áku dávmi náuk. N. p. Guspudin Isukrâs ij kázâl: „Mílvajti i dušmánetevu!“ Upam-têtise têzi hurtí: Puléku hudí, za stígnis pódeléku. — Amâ áku níja prekázimi hurtíte na drúgjite, tugázi ni trébâ da písími gulêmu sluvó. N. p. U svétutu písmu ij písânu, či da mílvami ródniciteni.

5) Pârvutu sluvó sléd pítníkâ i vîkníkâ, áku kázkatâ se svârš'va. N. p. Híma-li vše ud idín Bóg? Sám da bi bíl ás pubóžin čelêč! Rabutí i muli Bógâ.

6) Pârvutu sluvó ud pusébnite ímeta (nomen proprium). Sébičnite ímeta sa: ímetata na hórata, varmêždite, na várušete, na selâta, na planínite, na prúntvete (ustroci, hádi!) na murjêtata, na téčíte i. t. p. N. p. Stánkov, Šimun, Evrópa, Túrsku, Arád, Timišvár, Káranj, Kárpát, Sv. Heléna, Čarnumuré, Múreš, Balaton i. t. p.

Gulêmu móži jósti da se písât sâte zaimenici (namêstnici) u písmâta (knigjite) détú se dutičet na persónatâ (osobatâ), kujá smi nadúmâli. N. p. Guspudíne! Čestít Guspudár! Víja, Ti i. t. p. Ud têzi prlíci se vídi, či kugá nêkugu zadúmami, pá gulêmu pučelnu sluvó se haznúvâ.

VII.

Râzdílenjitu ud slóvécite na krája ud redâ.

Kugá nêkupâc idná všeslóvčena hurtâ, t. ij. hurtâ sâs pómlógji slóvci, na krája ud redâ ni móži da se iz-

píši, tugázi rãzdelénjitu sàs rãzdílnic trêbà da se zabeleži, či da čãtnikà da móji da znáji, či hurtãtã ni-jé svãršina. — Sàs óndzi dël, détu ij ustãnãl, u pučelutu na redã : nów rêd za póčnimi. — Amà ni-jé setólkus, di, sàs kakvó sluvó rãzdelími hurtãtã. — Aku se píta, zakó se píši, tugázi namêr'vãmi udguvóra, či na mêstu žúvãtã hurtã stují písmótu. Dãrà : „Tãj, kãcé rãzdelími hurtíte u hurtuvãnjitu, tãj se rãzdílet i u písanjitu!“ Spuréd izvêdbatã (eredet) da píšimi hurtíte, nê sãmu da ni-jé húbave, négu i tvãrde tãšku bi bílò; ótu ni móži da namêrimi zãmanj unêzi kórenici, ud kujétu hurtíte izlêzãt; i áku gji namêrimi, mlógupãtê drugu zlamenúvãt, négu hurtãtã, kujã štémi da píšimi.

Ud tãzi rabóta trêbà da znãjimi slédni :

1) Aku idin sãsglasnic méždu dva sámuglásnici stují, sàs sétnijã se zéme. M. p. ná-rud, ví-kãl, na-mê-ri, ní-kak, du-bã-vel, kã-zã-li &c.

2) Aku dva, áli vřse sãsglasnici méždu dva sámuglásnici stujãt, tugjizi sãmu sétnijã sãsglasnic hódi sàs slédnijã samuglásnic, N. p. pud-ló-žin, sín-ca, bãš-tã, úd-gu-vor i. t. p.

3) Hurtí, détu sã ud idná slóvka, niti u hurtãtã, nfti u písmótu níkugji ni se rãzstãvet. N. p. brát, glãd, zãc, tãnj, mós i. t. p.

4. Aku slóvkãtã sãmu ud idín sámuglásnic sãstují, tugázi ni trêbà da gu rãzstãvemi; ótu-ãku tó čãstupãtê se dugãžde, ni-jé dubrê i húbavê. N. p. u-plã-řil, áli u-bãž-dem, i-dã i. t. p. — Aku tãzi hurtí ni móži da rãzdelími tãj : uplã-řil, ubãž-dem; tugázi ij nájdubrê, gã cêlãtã hurtã u drugjijã rêd píšimi.

5) Aku vrêmenatã hurtã sàs hutãrívãnji ij slóžina, tugázi hutãrískãtã sé se rãzdíle ud néjã na krãja ud redã. N. p. pu-glãdãl, du-blí-žil, za-stãnãl, zaklê-vã, na-pregã, pud-přsa i. t. p.

1. Bêležka. Glãvnite i pridãdénite ímeta zaíme-nici, kugã hutãrísãnu se haznúvãt, ni se rãzdelêvat sàs

vázànkà, négu slóžinu se písat; nè : čèlèk-à, hórà-tà, négu : čèlèkà, hórata.

2. Bêležka : Pitánčitu : „li“ móži da se haznuva sàs i biz vâzànkà. N. p. štès-li = stès li; dà-li ij? = da li ij?

3) Bêležka : Ud pumágànàtà vrèmena hurtá „às sàm“ trécàtà persóna (osoba), idín brój, sigášnu vrème : „ij“ se píši; àmà nè slóžinu sàs unázi hurtá, dètu stují naprèc néja. — Ni-jé dára dubrè, táj da se píši : -j, j, ji, i; àli slóžinu táj : bàštámj tàm n. m. bàstámi ij tàm.

4. Bêležka : Usujévните usóbni dumétnici (a személyes birtokragok!) slóžinu se haznúvat sàs glávnutu íme; n. p. tàrpèzàtàmú; níjé dubrè : tàrpèzàtà mu¹⁾, àli : tàrpèzàtà-mu. — T'ózi dumétnic sámú tugázi se haznúvâ, kugá ímetu ij hutarisanu : stólâmi, à nè : stólmi²⁾. Aku glávnutu íme sàs pridadènu íme stújí, sétnijâ dubáve usujévnija persónsèi dumétnic, i glávnutu íme tugázi biz négu stují. N. p. húbavatâmi drèhâ, â nè : húbava drèhatâmi (-mi, — ti, mu = ji, — ni, — vu, — nji³⁾).

5. Bêležka : Pridadènutu íme u spurédnitesi stâpúnci àli slóžinu se píši⁴⁾ àli sàs vâzànkà ij razdelènu⁵⁾ Dubrè ij dára : póhubave, nájhubave = pò-hubave, náj-hubave.

6. Bêležka : Čitřifèlin „i“ u pismótu táj se râlâci : a) vâžnika : i (und), b) vâžnika : i (auch) c) usujévin dutúrnic za žènsèija ród : ji = ihr; d) pumága-

¹⁾ Cankov : brat-mi, knigi-te-si, tàrpèza-tâ-mi píši.

²⁾ Hurtite : bàštâ, májčâ, sistrâ, kâka, dèdu, bába, léla, 'Bog i. j. idn. nihutarisanu se haznúvat sàs usujévните duturnici (vâztúrnic = Suffixum!)

³⁾ „Zaimnice sâ sklópini mlógupâte sas kórene“ (n. pr. májčaji) „âma tèzi da bàdât uddaleèni ud sluvâta (razdèleni ud hurtite); n. p. drugârcâ-ta im i. t. p. (Viž : Miladinov, str. VI).

⁴⁾ Táj píši Miladinov; n. p. porânu (str. V.), povelikolepni, posledni pác, pohárnata, ponovi idèi (VI Pèsni!) Jakovsky pá táj píši.

⁵⁾ Cankof u k. k. zâmanj pò-dubâr, náj-dubâr píši; táj i : „Savetnik“ i „Bâlgarska pèla.“ U idnèjâ balgarsèi knjigi se razdílet tezi hurti táj : „naj dubro“, „po dubró“ — àmâ pá ni-jé dubrè!

nàtà vrèmenà hurtá (viž : 3. Beležka): ij = ist. N. p. As i bãštámi za utídimi u váruša, i sistrámi za dóji sàs nám. Na májčámi sistráji tétami ij*)

7. Bêležka : „Za“ trifelnu se píši : 1) áku dó-dišnu vrème se píši, pa „za“ bãškâ stuji; táj ij sàs „za“ naprèc glávni ímeta; 2) áku se kázvà, či nêkuj póšni nêštu, tugázi sàs vâzàнка se slózi; 3) áku pák vrèmè-nàtà hurtá, kugá sàs „za“ se haznúvà, drúgu zlaménji híma, tugázi slóžinu se píši. N. p. 1) za hurtúvam = žda (štà) hurtúvam, žà hurtúvam; 2) za-pêl sám = sám pócnàl da pejà; 3) zàbârkàm ij drúgu, kàcé: za bãrkàm.

8. Bêležka : Hutarískata : „ni, nè“ na trifel ná-čin se píši : 1) slóžinu sàs vrèmeni hurtí, 2) ràzdelènu, sàs vâzàнка; 3) bãškâ ud vrèmenatà hurtá : nìprávinu nìvidinu, nìnaucén, nì-znája, nì móžà nê ubádil.

9. Bêležka : U drúgjijà i trécijà pádež prèdnicatà „na“ bãškâ se píši**) N. p. na hórata, na těj. ☒)

VIII.

Lúccíte hurtí.

Mlógupàte haznúvami u bãlgarséjja jazíc lúccí (čúždini) hurtí. Tèzi táj trèbà da gji písími, kàcé u těj-nija jazíc se písat. N. p. Józsika, Vörösmarthy, Széchényi, Arany, Petöfi, Szalay orthographia, geographia, constuctio, Schiller, Wieland, Europa Roma, osoba, Körs, Kistelep, cliques, la France.

IX.

Izkasénjitu nà hurtíte.

Unèzi hurtí, détu mlógupàte gji haznúvami, mójimi dà gji izkàsèvami, či písánjitu pó bãrži da varví.

*) Miladinov hurtáta „si“ zabelčzva 4 fèlnu : „si = zàimenic; si = drúgàtà lica ud pumágan vrèmenic; si = sàtu (sive = sve), si = slovka za pátin vrèmenic.“

**) Cankof táj učí u k. k. : „U čijé i kómu pádež „na“ sàs pučínka se razdíle ud hurtátà; n. p. nà-krava-ta (str. 35.) nà-targóvis-àt (strl. 52 !).“

☒) Górnite 9 beléžci sàs skúlsícitemi drugàre u konferéncijàtà na 3. i 5. denj ud mēseca februára, 1864 sam gji namèstíl na mestu idnó glávje, détu túka se ij písánlu.

— Hímat takvízi hurtí détu sámú sás idnó áli dvé sluvá mózi dà se písàt. Túkà tēzi pravíli trēbà dà se zabelēžàt : 1) Puznàtà hurtá áli sám sás idín glásnié písimi, áli sàs pómlógji; négu sámú sàs óndzi sásglásnié stánvami, détu právu naprēdj sámuglásnikà u drugàtà slóvkà stují. — 2) Sēku izkàsèná hurtá kápkà dubávi nà krája.

Nájhaznuvítite bēlèci slédni mójàt dà bādàt :

bél.	= bēléc	rážd.	= ráždbà
čtnj.	= četēnji.	st. z.	= stárijà zákun
č.	= četí.	sv.	= svéti (n. p. Iván)
evg.	= evangjelijà	s. n.	= srēcnós
fr.	= furínt.	str.	= stárnà
děl.	= d.	t. m.	= tózi mēsàc.
gl.	= gládàj	t. g.	= tâzi gudínà.
g.	= guspudár	t. j. áli :	
i. d.	= i jósti drugji.	t. i.	= tó ij.
i. t. p.	= i tâj pódeléc	udg.	= udguvór.
izv.	= izvádkà.	u. d.	= ud dóle
kr.	= krajeár	u. g.	= ud góre.
kn.	= knígà.	zas.	= zasēždvà.
m.	= máža	V. M.	= váša Milus.
Mojz.	= Mójzijà	zb.	= zabelēžànji
n. p.	= nà prilíká	z	= funt
n. z.	= nóvija zákun	lt.	= lot.
pld.	= pládne.	š.	= stavupis
pr.	= prilíci	n. m.	= na mēstu i. t. p.
prf.	= profésur		

X.

Káznite bēlèci (interpunctio).

Aku nēstu ubáždimi, tugjízi kázčíte idná ud drúga tâj se razlíčet, dà zà mátku vrēme u hurtúvánjítu zastánvami. — Níštu ni dúmàmi nřpristánu; ništu ni kázimi idnóglásnu; négu i glasà gu premenúvami. Tuj i u písánjitu trēbà da jí zabelēžimi. Unēzi bēlèci, sàs kujétu tuj právimí, kázni bēlèci se zvát.

váz tébe ni sàm mógal dà bádà. — b) Kugá pómlógji kázci rãzdelími, âmà tēzi idná míselj zlamenúvãt. N. p. Bugátite i sirumásite smēsinu žuvējãt; tēzi móžãt dà si saslužãt tólkus, kólku nji pótrebnu ij; unēzi móžãt da pu-mágãt tēzi. — Aku se ij snegã iztupíl; áku zrakã pó-gurãšt zastãni; áku čufãrlígãtã pápã pejé u visínãtã; áku dãrvãtã i drugjite rástbi pá izkáret; áku sējnikã pá ij póčnãl dà rábuti u puljētu: tugãzi se póčnuvã prólec; tugãzi ij u narãvã nóv žívót.

3) Dvėkápítè (:) se haznúvãt: a) áku pisãre hur-títe négvite áli nã drúgjija ni u menúvã nu gji haz-núva i gji naredí; n. p. Baštãmi mlógupãtè mi ij kázãl méne: „Sinku, dubãr čelēc da stãniš!“ Ás tugãzi sé tãj sãm kázãl: „Tãj (sdã, za, že, žã) právã!“ b) áku nēstu na rėd kãjimi, áli četėmi (brójimi); n. p. U Ba-nãtã sã tēzi tēcí: Tėmeš, Bigji, Bãrzãvã, Kãrãš, Nėra. — U škulãtã tēzi knjigi sã putrėbni: katekizmusa, čė-tãnka i. t. p. c) áku, idná áli drúga hurtã stėmi, da žã uzvisimi; n. p. Hurtãtã: trėškã ni jé idnáku sãs hur-tãtã: trãškã. — d) áku u stãvnãtã kázka rãzde-lími prėdnãtã-ud slėdnãtã kázka; pukráj-nite kázci kãpna rėzkã trėbã da dubãvet (periodus, kórmondãt, elótag, utótag, mellérendelt tag); n. p. Zãkó ni sãm štěl dà mánim mujėte drugãre; zãkó ni sãm prá-vil pu ólete na idín čelēc: zãtó ni me mílvãt méne!

4) Rėzkãtã (,) stují: a) áku se sledãt hurtí i kázci, dētu sa ud idná fájtã, âmã ni sã vãzãni sãs: i; n. p. Čė-lėkã mózi da usėštė, da míslí, da hurtúvã i da štė. — Kúćitu, kótkãtã, gãškãtã, i pitėlã sã dórni žívíní. — Kóne tãgli kućfjãtã; nósi tėrhėtã, jedé i spí. Biz zrakã (ãjerã) nřkuj ni bi čúl glasã nã dzóne, búčėnjitu nã krã-vãtã, svírenjėtu nã slãvija i lãjanjėtu nã kúćitu. b) na-prėdj tēzi vãžnici: âmã, čí, dà, zãkó, kãcé, ne sãmu — négu i, tugãzi — kugji, ni — nřti, áli — áli; — jósti naprėdj pukãznite zaímenici: kój, kujã, kujé, dētu i. t. p.; n. p. Znãjã, čí jóšti mlógu trėbã da učã. Hutarisanu ij, dà idnãš sínce za umrėmi. Zãtó ni si dušãl sãs méne

na šetanju, zakó ni sà te ustáveli tébe. — Nê sámu staríjite, négu i mladíjite móràt dà mólàt Bógà. — Táj da žuvějs, kácé bi štěl idnàs, da si žuvěl. c) naprědj i sléd srědnàtà kázka; n. p. Óndzi Bóg, dētu i zà rabčētàtà se brigósvà, i náša bàštà zaústáni. Kój više sté, négu znájí, ni móži da naprávi niti unuj, dētu znáji. — Sláncitu ij pógulému ud zemête; àma zemête ij pógulèmà, kácé mēsècà. d) naprědj hurtàtà : àli; — àmà sámu tugázi, àku ni iztulmáči, négu srěti (entgegensteht!); n. p. Sàs négu štà àli dà umrà, àli da žuvějà. — (Túkà ni trěba: „Punktum àli kápkà!“) e) naprěc „i“ tugjízi, àku káznatà stvár i káznatà izrèkà gu sledí; n. p. Mlógupàtè sàm štěl, i pá ni sàm mógàl dà utváždem. — Galúne móži dà žuvěj táj dálgu, kácé nájstárijà čeléc, i papagájà jòsti póstár móži da bàdi.

5) Pučínkàtà se haznúvà : a) àku něstu hurtávami, i u srěde hurtàtà na idnàs zastánimi; n. p. Mlógji sà, dētu — — àmà pó dubrè dà málčà. — b) àku štémi, čátnikà dà bàdi pazlív; n. p. Óndzi mlád čeléc, dētu biz stráh ij kázàl sàtu, dētu ni mu ij harěsvàlu, óndzi mlád čeléc — — — às sàm bil. — c) naprědj i sléd srědni kázci na městu rězkàtà; n. p. Mílvàj — tuj véc ud kóle znájis — blžnikàti! — d) àku idná àli više hurtí izpústemi; n. p. Mlógu hímam, dà tè ubáda, àmà — — — U jád gu ij zvál, idnó : — — (u sardítus !!) e) àku štémi dà kázimi něstu, dētu čátnikà u pučélutu ni jé čèkàl; n. p. Iván tri gudíni ij bíl u Arád da se učí; i tój tám tvárde mlógu — — ij jál i pl — i se ij veselí. f) àku kázcite gji rãzdelími; n. p. Bóg ij sãtmóžin. — Sěku čeléc himà maná.

B) Glásnite bělèci :

1) Pítnika se haznúvà sléd sěku pitánji nà kujé se čèkà udguvór; n. p. Kácé si se rãzbulěl? Svãřil-li si rabótàtati? Àku pitánjitu sámu se prikázi, tugázi, ni trěbà pítnic, négu kápkà. N. p. Májčami me ij pítàl, gutóv-li sàm sàs rabótàtami. (Nà městu : Májčami me ij pítàl : „Gutóv-li si sàs rabótàtati?“) Àku pitánjitu u

kázkàtà stují, tugázi tó dubáve pítníc, àmà sléd négu hurtàtà ni se píši sàs gulèmu pučèlnu sluvó. N. p. Za patúvàm ás, àmà kugá? — tuj ni znájà (ali : àmà kugá, tuj ni znájà.).

2) Víknià se haznúvà: a) sléd sèku víkànji, zápuves, mulbâ. N. p. O, kaécè sàm bil ás bulnáv! Hájda, izpratí bájnati! Dáj mi méne idín krajcár! Mólatisè, màl-čí! b) sléd zadumanjètu, kugá píšimi nèkumu písmó. N. p. Drágji Brát! Čestit guspudár! i. t. p.

C) Pumóžnite bèlèci :

1) Zakljúčnikà se haznúvà: a) àku nèštu štèmi dà kázimi dètu ni se bás dàrží na stvár; N. p. Utre (ás za utváždèm nà Timišvár) dunés mi nóvitemi butúši! b) àku nèštu iztulmáčimi; n. p. svètu písmu (Biblata) nám naučí, kàcè ij stóril g. Bóg svetâ.

2) Izkâskàtà se haznúvà, àku idnó, sluvó písni-mi; n. p. „Zinâtà ij namèrilà kârpàtà'i“ — ij kaz'vál tój*)

3) Navédnikà se haznúvà, àku hurtí àli kází písi-mi, ud kujètu smi hurtúvâli vâz dvèkapcí. N. p. Isukrâs ij kázâl : „Blážèni sà sirumásite!“

4) Râzstávnikà ali vâzànkàtà se haznúvà nà krájà ud rèdâ i àku dve hurtí vâžimi. n. p. srèc-nós = sredj-nóš; dvè-kápí i. t. p.

5) Idnâkuskàtà haznúvâmi, kugá štèmi da pukâžimi, či idnâ hurtâ, àli kâzkà idnâku ij sàs drúgàtà. Sahât = unúj vrème, dètu u 60 menúti se menúvâ. Ad-verbium = predvreмениć. $2 \times 2 = 4$.

6) Dugjíte pumóžni bèlèci sâmu tugázi se haznúvât, àku pó gulèmi rabóti, n. p. knjigji píšimi. Tèzi bèlèci sâ: Stavupis (§) bèlèškà (*), upetúvka () i. t. p. i. t. p.

„Dítu sluváta u hurtúvanji (narečje) se izfàrlât, u knjigàtà se hasnúva apostrof. . . na mèstu : napráva, naprája = napra'a, dódat, dó-jat = do'i; húbava = 'ubà'a.“ (Viž : Miladinov str. VII. 13. i. t. p.)

Navískà.

(Rabóti za právupisanjitu !)

(U puzvánjitumi za predplástenji sám ubečál, da na predplástenici prekázuvàm, kujé prijátnici i kačé sà me pumágali; rabótátami da sváršà. Sàs slédnite hurti štà sigá tò dà napravà !)

I. „Čestit G. Naučnic! Spured ólete na Neg'va Prisvitlus, na G. Biskupà, i sàs dutičenji na bálgarskàtò knigà unàzi, dètu Vu ij prátil G. Biskup pu méne, himam da Vu upàtò na slédnjià náčin :“

„Otu fálingàtò (mànjkàtò) ud čistu bálgarscì knigji, usu bitu nd idnà dubrà pučélnicà, naukà u bálgarscìte škùli tvàrde gu pudpire : zatò unúj gulèrà zaslùžbà bi bilò, tázi nùždà da se máni.“

„Se uvèrvami u Vášte óle (Intention) unàzi, dètu pómlogupàte stí javili, či Vija u Váštu práznu vrèmě idnà takvázi rabótà bi ti sváršili ; i zatò štè Pr. G. Biskup, Vija u čés da póciniti da pišiti idnà dubrà bálgarskà pučélnicà (fibel !).“

„Sváršinatà rabótà u vremetò unúj na idin sàdnic za se predadè . . . i sledtò na visócìjì kràlscì gubernium.“

„Se nadèvàm, či tázi biskupskà zápuves za Vàm za bàdi lágudnà i na rabótà za Vu prubudi. — Gyarmatha, 1/11 1863. Váša : Lovre Schlauch s. r. dikán i ukulinscì škulscì upáznic.“

As táj sám udguvérel na tázi kniga ud G. Dikáne :

II. „Pričestni G. Dikán i ukulinscì škulscì upáznic! Zápuvestà ud Pr. G. Biskup, dètu Váša Milus méne mi stí jà prátili spured písánjitu ud idnà bálgarskà pučélnicà, tvàrde me ij stòrila srécin, za méne tvàrde ij bilà lágudnà. Tuj zà me kàre, sàs nòva sila da rabutà za bálgarscìte náste škùli.“

„Nèmam hurti da Vu ubàda Vàm guràštátami fála. — Gulèmatà Milus ud nàša Pr. G. Biskup vátrešnòtumi napálnuvà sàs pregulèrà rádus. —“

„Aku ás Váša Milus Vu se mólà, za bálgarskàtò knigè, dètu G. Biskup sàs apoštòlskà brigà ij izvádil ud izkritustà, da

haznúvã sãs nëjà na nëgvite dicã ud bãlgãrsçijã nãrud, i dëtú mi ij prátil mëne sãs unãzi zãpuves, da pišã idnã „bãlgãrskã puçélnicã“, — da zafãliti na Nėgva Prisvitlus u imetumi, — tu gãzi ãs prãvã unúj, dëtú sãm dlãzin.“

„As zã se mãã, knigãtã da bãdi tãj pudpãlnã i tãj svãršena, štútu ãs mójã da ja napravã. — Pãrvijã dël véc ij gutøv ud puçélnicãtã; ãma niti tãzi rabõta, niti drugji bãlgãrsçi stvãri nimõžãt da se izgutõvãt; du kugã nẽmã bãlgãrsku prãvupisãnji, dëtú se udãrvã sãs jãzika bãlgãrsçijã tãj, kãçetu gu hurtõvãt hõratã u žuvõtã.“ . . .

„Se nadėvãm, çi knigata na skõru za ja svãršã.“

„Pukrãj tãj pismõ Vu prãstem Vãm dvẽ stvãri, kujẽ ud nãštã škúlã hurtõvãt. Prejẽmõjti gji milustivnu i sãs dubrã õle...“

„Kugã ãs na Vãša Priçẽstnus sãs gulẽmu puštuvanji se punizvãm, ustãn'vãm u Vingã na 1/11 1863. Vãšta punizna slugã : J. R.“

III) G. Dikãn u pismõtu ud 7/11 1863 izvẽstvã : çi obštijãtã ud Stãr Bišnõv (Ó-Bessenyõ) ij mõlilã na Pr. G. Biskup, da se dãdẽ dupuštẽnji, u škulãtã bãlgãrsçi da se uçi; çi spurẽd tãzi mõlba Nėgva Prisvitlus ud nẽgu ij pitãl : da-li bi mõgalu tuji da se prãvi i u Vingã? himãli škulsci knigji, kujẽ bi mõgalu da se haznõvãt? da li vingãnsçite nauçnici (dãskale) ni bi bili svaršili ãli izvãdili takvizi knigji?

Põdeleku javi G. Dikãn, çi nẽmu jãku mu bi bilõ drãgu, u dumãsnite škúli da uãat bãlgãrsçi; çi tõj slẽd zãpuvestã na Pr. G. Biskupã, nauçnikã G. Rill véc gu ij puzvãl na prãvenjitu ud idnã bãlgãrskã puçélnicã (t. ij : idnã bãlgãrskã knigã za tẽmeljnija nauk!)

Sẽtne kãzva G. Dikãn, çi škulsciã namestnic (director) da gji puzvẽ i drugjite nauçnici, çi ãku himãt vrẽme, da napravãt i drugji škulsci knigji.

Na krãja kãzi G. Upãznic ukulinsçijã u pismõtusi, çi toj jãku se nadėvã, da unúj, dëtú ištiti tõj, ni štẽ da se pukvãri.

IV) „Zabelẽ zvanji ud rãzsãdenjitu (conferentia) na vingãnsçite nauçnici, dëtú se ij dãržãlu u gudinatã 1863 na 19-ija dẽnj u muvẽmberã, naprẽc plãdne ud 9 sahãte du 11, . . . i u kujẽ . . . se ij preãalu pismõtu ud G. ukulinsçijã škulsci upãznic i . . na slẽdnite pitãnji se ij udguvõrilu :

1) „Mõžili i u Vingã da se dãdẽ nauka u bãlgãrsçijã jãziç?“ Rill Jõzu slẽdnu ij kãzal : „Aku u sũku škúlã u mãjçinijã jãziç uããt i se uããt, ne sãm mõži, nẽgu i põtrẽbnu ij, da u elementãrskãtã (tẽmelnãtã) škúlã sãmu bãlgãrsçijã jãziç da bãdi jãzika na naukã.“ Glãsz Franjo kãzãh : „Aku himã bãlgãrsçi knigji, mõzi da se dãdẽ nauka bãlgãrsçi.“

Táj sa mislili i Kossilkov Iván, Šmrha Jáca, Dobroslav Antún. Budúr Ráfajel ij kázal, či tój u gudínatà 1859 véc ij učil bálgarscí pu písani knígčita. Rill ij kázal jóšti, či záràd bálgarscí knígji bi trébalu da se brigósvà.

2) „Híma-li škulsčí knígji sàs bálgarscí jázič?“ Rill kázah, či izvàn mánenčite katekizmuse ud Uzún i Berecz, ni znáji za bálgarscí škulsčí knígji. Táj sà hurtúváli i drugjija naučnici; idnéjà sà kázali, či tija puznávàt nekólku písani knígji, kujé jóšti ni sà udsàdini.

3) „Da-li vingánsčite naučnici ni bi hímalí óle da izgutóvát (izvátàt) škulsčí knígji?“

Rill kázah, či tój za se máci, štútu móji, bálgarsčija jázič ud dènj du dènj pódubrè da nauči. Tój ij ubičál jóšti pòdeléku, da sàs drága óle za píši bálgarscí knígji. — Glász ij kázal, či tój se usèštè níhàrin, da píši bálgarscí knígji.

Kossilkov kázah : štútu mózi štè da pumàgà i da ubàrni škulsčí knígji. Šmrha i Dobroslav pa tó sà ubičáli. Budur u kup sàs drugjija šte bálgarscí knígji da izvádi.

4) „Kàk ó stuji próti náuka sàs čis bálgarsčija jázič u vingánskatà škúlà?“

Rill kázah : či váz prutivnosti se dàrži . . . i unúj, da némami bálgarscí knígji; da du sigá naučnicite i učenicite sà se máčili záràd naučénjitu ud hàrvátsčija jázič. — Hàrvátsčija (dalmátsčija) jázič pák nà hòratà ne nji harés-va, ni razumévát tózi jázič, mákar či udkólesnu vrème se učát — Glász kázva, či sámu zatò ne móglu da se dadé náuk bálgarscí, ótu némami škulsčí knígji. — Amà tó ni-jé istena, či na hòrata ni nji harésva hàrvátsčija jázič; négu tvárde nji ij harésvál tózi jázič, kátu naprèd pómlogu gudíni u tózi jázič se ij pòčnàlu da se učí u nášte škúli. — Kossilkov, Šmrha i Dobrosláv kázahà : či sámu zatò, ótu nismi hímalí knígji, ne se ij učilu bálgarscí. Šmrha záràd illirsčija jázič ij kázal jóšti : „áku u škúlite ni štè víše da se učí illirsčí, hòrata ni štè razumévát u čàrkvátà prèdicíte, izvèstbite (!) Budur ij kázal, či . . . kàcétu sà se ráduvali Bálgàrete, kátu (sléd vláskutu i latínskutu) se ij pòčnalu illirsčí da se učí, táj i jóšti pòdubrè za se ráduvát hòrata za bálgarsčija náuk u škúlite . . .

5) „Híma-li na bálgarsčija jázič písani knígji, i mózi-li da se haznúvát knígjite, kujé u Bálgàrija sa písani?“

Rill ij ubàdil, či Kyriak-Cankof u grammatikátasi tri bálgarscí knígji iménuva; izvan tèzi tój samičeč puznáva tri knígji; áma : ótu tèzi (izvàn : Kristianskia nauk ud Jakovsky) sàte sàs cirillsčí sluvá sà típarisani, túka ni mózi da se haznúvát. — Glász nipuznáva bálgarscí knígji, sámu „Múltvenutu knig'čeo“ ud

Klóbučar. — Kossilkov i Dobroslav puznávàt dvè knigji, ud Jakovsky i ud Klóbučár. Katekizmusa ud Jakovsky móži da se haznúvã, áku idnèjà hurtí da se namèštãt. Šmrha puznávã Cankovata kniga, dètu ni móži da se haznúva. Budúr kãji, či ud tázi kniga naučnika mlógu móži da se učí.

6. „Kãcé móži da dubávemi dubri i haznùviti škúlsçi knigji?“

Rill misli, či sèku pu óletemu da píši knigji, áli da gji izvãdi; gutóvite knigji da gji preçeté na sãbrãnite naučnici, tèzi da ubãdãt, kakó ni nji harés'vã i na tó puboljšenite (namestènite) knigji da se predadãt na škulskutu puglavárstvu. — Glász kãji, či : ótu u Stár-Bišnov véç hima písmeni knigji, tèzi da se predadãt nám Vingãne za udsãdenji, i áku za vídimi, či sã dubri, za gji prejémimi i haznúvãmi. Tãj sã hurtúvãli i drúggija naučnici.“

Pisanu u Vinga i. t. p. kacé ud góre. (Pudpisanu ud šestè vingãnsçi naučnici!

V) G. Dikán u ¹⁹/₁₁, 1864 píši : — Rill Józu, naučnic ud 3-ija rãzrèd pumágãnu ud Vingãnsçite naučnici ij izgutóvil „Bãlgãrskutu právupisanji,“ i tó zãràd udsãdenji ij predãl na Nègva Prisivitlus, na G. Biskupa.

Nègva Prisivitlus rabótãtã tázi ij predãl na sãdnici. — Sãdnicite sã namèrili, či knigãtã ij dubra.

Zató se móli, knigãtã da se predadé na G. Rill, i da mu se javí, či na Nègvã Prisivitlus nègvãtã marlivus tvarde mu ij harésvalu i. t. p.

VI) 1. Konferèncijã se ij dãrzãlu na 7. Januãr 1864. (Udsãdenjitu ud Právupisanji!)

Rill sãs tèzi hurtí ij počnãl :

„Jãku se ráduvãm, da túkašnãtã kniga, kuja véç ud kóle ij svaršínã, kujã naprèç dvã mèsèca sãm predãl na dubóvnijã pómušnic, G. Klóbučar, — móžã dà jã predãvam za udsãdenji na mujéte drugãre u slúzbbãtã.

Du kugã néma bãlgãrsku právupisanji, bãlgãrsçi ni móži dà se rabóti níštu. Puznãtu ij naprèç nám síncã, či nása Prív. Nadpastir bãlgãrsçijã jãziç šté dà naredí zã škúlsçi jãziç. — Priçest. G. Dikán véç dvapãte mu ij písal nám zãràd tázi rabótã; i ás nimóžã dà svãrša bãlgãrskãtã puçélnicã, dètu trèbã dà svãršã spúred biskupskãtã narèdbã, dudí nimóžã da píša sléd hutãrisãni réguli — Móla se dára, ubadèti me méne, kakó ni vu harésva usubítu tám, dítu ni mislimi idnãku, dà mi se prelègã sãs uzróci dà pumágãm unúj, dètu dúmãm u knigãtãmi.“

Vãz I. š. G. Glász dúmah : či tój ni vídi, dá ij putrèbnu, sãmuglãsnicite dà se razdelãt na dãlgji i kãsi, áli na jãçi i mèçi ótu 1) tuj zabelèzvãnji písmótu za stóri nibubavu 2) i u hãrvãtsçijã jãziç ni se zabelèzvã dalgjustã i kãsnustã na sãmuglãsnicite, kacétu u madžãrskutu na primèr.

Drúgijja naučnici unúj sà kázali, či sámu tám, dítu ij ud pótrèba, móra dà se zabelèzvat dalgji te i kási te sámuglásnici, usubitu tugázi, kugá idná ali drúgà hurtá i drugjtájecé mózi dà se rozumèva.

Na tó Rill tèzi uzróci (Ursachen) ij kázal za putrèbnustà ud zabelèzvanjitu ná dalgji i kási sámuglásnici :

„Aku ni bi namèril, či zabelèzvanjitu ud dalgji i kási, ali jáci i mèci sámuglásnici tvárde ij ud pótrèba, ás bi pustánal náj-pàrvija, koj bi bil kázal, či mlógjite bèleci dà gji udfarlimi.

Amà sàs kolku póviše sàm mislil préz tázi stvár, sàs tólkus póviše sàm duznájal, či bálgarsčite dalgji i kási sámuglásnici trèba dà se razdelát mèzdu těj.

Uzróci póviše himà. Za prečetà idnéjã :

1) Bálgarsčija jázič tvárde ij bugát sàs takvízi hurti, kujé sámu na idin náčin mózi se dà pišát, à póvišefélnu se kázvat. — Aku dalgjite i kásite sámuglásnici ni sà zabelèžini, čátnikà sámu ugáta, àma hutarisánu ni znáji, káčé trèba dà izričé hurtite. — Smèjã tèzi hurti dà vu pukáza : Ku čitu lizi ! Kákó stá túka dà ubáda ? („lizati“ ali „ležati“ ?) Kúčitu lizi ali liži ! Aku párvátà slóvka dúmam dalgju drúgu zlamenúva, áku pák drúgátà slóvka se kázva naglasènu, pá ij drúgu. *)

2) Sèku jázič za právpupisánji ij gúdil glávnaà règula (právilã) tázi : „Piši táj, káčetu d u b r è hurtúvã !“ Ud túka se vidi či pisanàtà hurtá trèba dà se udárvã sàs izrèkànàtà. — Hurtàtà sámu iz kórenete mózi dà se iztumláči ; zátó glásnicite, kujé sà témelj za hurtite, dubrè trèba dà ráztláčimi. Biz tó ni mózi dà se misli niti právpupisánji, niti grammatika. Káčé trèba dà dúmami hurtite, túj mu nam uči bálgarsčija nárud ná sèkàdè, ótu tózi ij upázil majčiniyasi jázič, mákar dà ij prejál u dalgju vrème mlógu sárbsci, vlásči i nèmisci hurti. Táj ij tó i váz drugjija náruði. Náruða pódubrè mózi dà upázi négvã jázič čistu, négu unèzi, kujé sléd lógika (nauka ud mišlenji) štát da umenúvat i dà stórat ná nóvu jázikã ; kujé tólkus hurti právat, détu próti narávã na narudsčija jázič stuját, dà ni mózi dà se bróji. — I u unèzi knjigji, kujé gji puznávam ud Tursku sátu ij pálnu sàs nóvi hurti, kuje sà napravèni sléd muskávskutu, sárbskutu i harvátskutu. Néja sàm unèzi hurti trèba dà gji haznúvami, kujé dumat hórata ; i aku za idná stvár néma bálgarská hurtá, i nimózi čistu bálgarsčì dà se stóri, za prejènimi ud drugjija poubrázuvã ni jázič hurtàtà.

3) Sincã znájimi, či hurtite ud slóvci, slóvci pák ud glásnici — sluvã — sástuját. — Tèzi glásnici na hurtite u pódalgju ali pókásu vrème, pótvárdu i pótanuku se izkázvat. — Aku rabótata táj stuji, zakó da ni pišimi hurtite táj, káčé gji dúmami u žu-

*) Víž právpupisanjitu ná stárnàta 10 *)

vóta? — Či túj sámu ud sámuglášnici šta dà ubáda, ni trêba dà káza, ótu sásglášnici biz sámuglášnici nikugji niso haznúvat.

4) U sáto jázici evropěnsći te ud kázkatà temeljnija miselj se kázva sàs ják glás. U hurtite pák sámu rědku se natiskà idna pukrájna slóvkà, z á m a n j kórenicàta se kázva jáku. U mađžarskutu tvárde ij léku. U tózi jázicé z á m a n j párvatà slóvkà se natiskà. U harvátskutu m à j zamánj kórenicàta. Táj ij u němskutu. U Bálğarskutu nijé táj. Tùkà tvárde rědku se natiskà kórenicàta. — I áku u drugijjà jázici, mákar da se kázva sàs natiskàn glás kórenicàta, d a l g j u s t a i k á s n u s t a p á s e z a b e l é z v à, sàs kólku ij póputrěbnu u Bálğarskutu, ditu hurtàta, kugà ni ja zabelězimi, drugu zlaměnji dubáve.

5) Kój šté da utemeli idnó právupisánji, óndzi trêba da prumisli unúj, či rabótàtamu štúta moži, da bádi sveršěna. Da právupisánjitumi sváršěnu (saveršenu) li ij, tuj ni móža da ubáda, áma unúj móža da káza, či sátu, štútu sàm mógal, sàm prumislil. — Znájja, či nē sámu na dalgijustà i jákusta nēgu i nà kásnustà i slábustà ud sámuglášnicite trêba da se pázi. Na tó i jošti nà po-više, sámu gárcíjja jázicé pázi u právupisánjitusi. — Néja náměstu unúj, da razdelimi sámuglášnicite u jáci, mēci, dalgji i kási, sámu meždu dalgjite i kásite sámuglášnici trêba právimi rázlikà. — Sàs tázi rázlikà i lúccíja hóra léku bi mógalí dà naučát bálğarscí.

6) Izvàn dalgjite i kásite sámuglášnici trêba jošti dà se pázi na grammatikálska accentuatióna.

a) U idná hurtá, dētu ud tri slóvci (stáve) sástuji, mózimi dà duznájimi, či hima trifěla glás : 1) kórenin — 2) pukrájin — 3) nikakvin glás. — U hurtàta „sláncitu“ na párvata slóvkà varvi jácíjja, kóreněv glás; na trécàta póslábijà, pukrájin glás; i na drugàta nēma nikakaj glás. (Slóvcin glás = Silbenton !)

b) U tázi kázka : „Baštámi ij bulnáv“ sàs kórenev glás „Baštámi,“ sàs pukrájin glás „bulnáv“, i sàs nikakvin glás „ij“ se kázva (hurtin glás = Wortton !).

c) Tuj se naměrvà i u hurtuvánji (divan), i tám hima gláv in glás.

U právupisánjitu sámu akcentunciona ud sámuglášnicite u hurtite se dárži. Áku sámuglášnic u idná hurtá jáku se duma, táj trêba da gu zabelězimi u písmótu, da sěku znáji, či u žuvóta sàs glás se izričé.

7) Němcète zà tvárde škudivlu sà naměrili, dà razláčěnite glášnici sàm u sàs idnó sluvó se pišát. Tuj móži dà se duznáva nájdubrě, áku u Grammatika na Dr. Koch se četé 14. i 15 §§.

Ud tëzi §§. móži da se vidi či kaće se žálat nĕmscite naučĕni, ótu ni možat dà zabelĕžvat dālgjite i kāsite sámuglāsnići rĕdum na lĕsin naćin!) Aku tazi fálingā hĕma u nĕmiskutu, ni móra da bādi zātó i u bālgārskutu.

8) Unuj, dà dālgjite sámuglāsnići rāzdelimi ud kāsite, písmótu ni štĕ stváre nihúbavu. — As mislá či bālgārskutu ABC jōšti pódubró i póhubavu zabādi ud ABC na drŕgjija nárudi. — Zemimi na primĕr nĕmĕtĕ; tëzi hĕmat 8 sámuglāsnići i tëzi, ótu idnaš dālgju, idnaš pák kásu uputrĕbvat, 34 pāte gji umenúvat. — Francázete sámuglāsnicitenji 26 pāte, madzárete 15 pato umenúvat. I Bālgārete, aku bi písal sled untŕj ABC, dĕtu ás prípurúčvam, pa bi himali 14 sámuglāsnići t. i. sedemtĕ bālgārsći sámuglāsnići nā dvāfél náćin bi se haznúvali. — Unuj pák, dĕtu ij kázal G. Glász, či u harvátsćija jázić nĕmā rāzlika u písmótu méždu dālgjite i kāsite sámuglāsnići, ij ístena. Ama tuj ni právi ni štĕ. Hārvátete valjda štāt, či tĕjntu písmu da čĕtĕ sĕku slavjānsći narud, kaće ij ubiĕnu u nĕgvata ukulĕna. — Néjā tuj sās bālgārsćija jázić ništĕmi, négu štĕmi unuj, da razumĕvat nášte dicā nauka bālgārsćija. — Mákar da hārvátete ni zabelĕžvat dālgjite i kāsite sámuglāsnići, pémcete, poljācite i nášte Bālgare u Túrsku pá gji rāzlāčāt. I tëzi bāš takvizi slavjāne sa, kaće hārvátete; ā pémskutu právupísanji póstāru ij ud hārvātskutu. — Pa i ās bi himal právu, āku bi kázal, či u bālgārskutu právupísanji trĕba dà se rāzlāći dālgjija sámuglāsnić ud kāsija, ótu u pémsćija i poljāksćija jázić ij tāj.

Ud tëzi uzróci se vidi, či dālgjustā i kāsnuštā u Bālgārskutu móra da bādi zabelĕžinu! Tŕj u sĕku jázić se namĕrvā, sāmú u hārvātsćija nĕ.

G. Glász, slĕd tó ij kázal, či āku trĕbā dà ustāni zabelĕžvanjitu nā dālgjite i kāsite sluvā, pa tuj tvārde bi biló maćinu, da se gŕdi ud góre ā i ĕ kugā sās jáći, dvā bĕlĕci; bi trĕbālu dà se trāsi idnó takózi zabelĕžvanji, dĕtu póléku bi bilo i póljŕta bi mógalu da se píši; či bizglāsin i sās u ni bi trĕbālu da se zabelĕži; négu kāsija i — sās kāsija u da stānvā nā mĕstu tĕj, či tuj nijĕ ístena, da osemtĕ sámuglāsnići u nĕmiskutu se umenúvat 34 pāte.

Rill nā tó tëzi hurti ij ubādil :

„Mene mi ij se tólkus, mákar kaće zā se zabelĕžvā kāsija i dālgjija sámuglāsnić. Za dālgjite a e i o u dōstā zabādi, āku idna rĕzkā se turi nád tĕj; i ótu i ās znāja, dvā bĕlĕci za idó sluvó ni se pádet; pa na mĕstu ā, ĕ sās kápĕi ud góre da bādi dālāk ā i ĕ : ā, ĕ, kāsija pák ā, ĕ. —

Ama unŕj, dà nĕmĕtĕ tĕjnite sámuglāsnići 34 pāte umenúvat, tvārde ij ístena. — Tuj sās slĕdnite štā dà putvārdā :

Nĕmĕscite sámuglāsnići sās tëzi :

a, e, i, o, u, ā, ō, ũ.

Haznúvanjitu ud tēzi sámuǵlásnici tāj se rázdeli :

1)	„a“	ij	dálak	u :	Tag, sah, Aal = a, ah, a =	3
2)	„a“	ij	kás	u :	Hand, hat = a	1
3)	ä	ij	dálak	u :	Väter, Mähne, Herr, nehmen, Leere
= ä, äh, e, eh, ee, =	5
4)	ä	ij	kás	u :	Fälle, Felle = ä, e	2
5)	e	ij	dálak	u ;	See, stehen, hegen = ee, eh, e	3
6)	e	ij	kás	u :	hoffen = e	1
7)	i	ij	dálak	u :	dir, ihr, viel, siehe, fliehe, Physik,
Styl = i, ih, ie, ieh, y	5
8)	i	ij	kás	u :	wild, Gyps = i, y	2
9)	u	ij	dálak	u =	du, Ufer, Kuh Uhr = u uh	2
10)	u	ij	kás	u :	Futter = u	1
11)	ü	ij	dálak	u :	Mühe, Fühlen = ü, üh	2
12)	ü	ij	kás	u :	Bürde = ü	1
13)	o	ij	dálak	u :	Rom, schon, Moos, Mohn, = o,
h, oh, oo	3
14)	o	ij	kás	u :	Kopf =	1
15)	ö	ij	dálak	u :	Öl, Söhne = ö, ök	2
16)	ö	ij	kás	u :	Töchter = ö	1

Umenúvanjitu ud 8 tē sámuǵlásnici se dugudi dákle =

34 páte.

Izvân tēzi prilíci, jos ud Madžárskutu trēba idnéjá dá naredá túka. Drugu ij olt i ólt, örül i örül, kerék i kerék i. t. p. Sléd tázi jezična svádja (Sprachstreit!) zá bálgárskutu ABC sá se hutarisáli 40-tē sluvá ud 1. §. Níglásnija i, sás níglásnija u, Rill ij ubicál, da gji izpúštē.

Drúgijja stávupis (2. §.) biz zábelēzvanji se ij prejálu.

3. §. Nâ mēstu „hurtín stáv (sillaba) náučnici „slóvka“ sâ mislili dá se haznúvá.

4. § biz zábelēzvanji ij ustánal.

Katu čitrite tezi §. §. sâ bili ud sádēni, idnéja ud sádnice sa pítali, zakó se písi „idná“ sás dálak „á“, i pák á túka ni se tágli, négu jáku se dúmá.

Rill ij ubádil, či u Bálgárskutu jákusta i dálǵjustá nimóži dá se zábelēzvá ba š k á ; tuj níti nitrēbá da báji, ótu u bálgárséija jázié unázi slóvka, kujá ij dálǵjá, nimóži da báji na idnáš i jáka ; kujá pák ij jáká, nimóži da báji dálǵjá. — Aku dára idin sámuǵlásnic se zábelēzvá sás ják belēc, pa četnika trēbá da znáji jáku-li ali dálǵju móra da se izkázva óndzi sámuǵlásnic.

Idin ud sádnice na tó ij kázal, či u tázi kázka „sásǵlásnicite gji haznುವami“ hurtičitu „gji“ nitrēbá dá bádi.

Rill na tó sás tēzi hurtí ij udgúvóril :

„As du sigá ud sáte Bálgáre tāj sám čúl, dá u sēku kázka, dítu hima k ó g u p a d e ž (vinítpež, accusativ) zaimenié (pro-

nomen) se haznúva, n. p. Baštami sãm gu vidël. Tãrpëzãtà sãm jã gúdil u kašti. Slãncitu sãm ji vidël.

Izvan to usóbin zaimeník u kógupádež sãs samičec sebe se haznuva ud Bãlgãrete dvapãte; n. p. Baštami mene mi ij vikãl sigã! Tuj u Bãlgarskutu tvãrde se prilëga, i ud nãruda nãja niti sãs grammatika, niti sãs prãvupisanji nimózimi dã zãmimi*).

Sãdnicite sã se ujjidinili u tó, da zãmienic u kógupádež ud bãlgãrsćija narud tãj se haznúva idnãš, kacé dvapãte. N. p. Brãtmi gu ij vikãl bãstãmi ali biz „gu“; brãtmi mene ij vikãl, ali sãs „me.“

Dãra ãku se haznúva idnãš, nijë fãlingã; ãku pãk se haznúvã zaimenikã u kugpãdež dvapãte, pã nijë fãlingã.

Na krãjã se ij pitalu, kacé bi mogalu da se kãzvã bãlgãrsći „jer“, „jerbo.“ — Glãsz ij kãzãl, či našte Bãlgãre na mëstu jer „zãk ó ali zãšt ó kãzvãt“; ãmã tãzi hurtã nijë dubrã; sas tãzi hurtã se pítã za idin uzrók.

Rill ij udguvóril, či tój na mestu „jer“, ali „jerbo“ u négvãtà rabótã zãmanj „ó tu“ ij pisãl; tój ne čúl du sigã namëstu jer da se kãzva „zãk ó ali zãšt ó“ — ãmã „ó tu“ mlóg upãte mu se ij prelëgãl da čuji ud bãlgãrsći hóra. Tãj hurtãval i G. Koszilkov.

Novi hurti u tãzi konferencija ni sã se stóril.

2. Konferencija na 28 januar 1864.

G. Glãsz sãs unúj ij pócnãl, da bi trëbãlu da imenúvãmi delvetë ud kãzkãtà.

Da bãdi : Rede = dúmanj, Satz = stãvka, Subjectum = stãvna stvãr, Prãdicat : izrëkã; Objetum = dupãlnust!

Rill ij kãzãl, či dúmanj pódubrë bi biló dã se haznúvã zã mestu prãdicatum; razgovor (Rede) da se zvë : hurtúvãnjã. — Niti illirsćija „stãvak“ niti „stãvkã“ nijë dubrë da se zvë constructio. — Objectum = dupãlnus, dubrë ij tãj. Za attributum „ud hurtãtà „túri“ bi trëbãlu da se prãvi bãlgãrkutu ime. — Constructio tój u négvãtà škula „ubãždenji“ ji zvë, makar dã znãji, či tó nijë bãš dubrë. Aku niti kãzvanj ni bi biló dubrë, dã kãžimi „kãzba“, ótu stavka nimóži da se iztulmãci sãs tãzi hurti : „Aku ud idnã stvãr ubãdimi neštu, pustãnvã — Constructio, mondat.

Na to tãzi hurti sã prejãli prebrãnite sãdnici :

dúmanji = beszéd, dictio; kãzkã = mondat = constructio, kãzna stvãr = subiectum; izrëkã = prãdicatum; pudpãlnus = obiectum; predtúrníc = attributum; hutãrisvanji = Bestimmung. — Izvan dvëte sãtnite, sãte hurti Glãsz gjij pripurúčil.

*) „Zemí me mene“ kãzva Miladnov na stãrnã 262. 363. ud Pesmíte.

Za „bilden“ „képezni“ ud sádnicite ij prejátu : se ubrázi — ubrazúvanji = Bildung, mívelés.

U tázi konferenciija se ij udsádlu 5. §. ad pravupisanjitu du Nro 3.

Idín sadnicé ij káزال, či „ná“ u čijépádež nise prilègá, pódubrè dà se haznúva : „ud“ — Delvetè na dúmànjitu táj dà se píši : „Delvetè ud dúmànjitu.“

Sádnicite tázi kázká sà prejáli na tó :

„Sámu tugázi se haznúva „na“ u čijépádež, áku se pita či j é ? áku pák se pita „na kákò ? sé da se haznúvè „ud.“ N. p. Čijá ij tázi káštá ? Na idín sèjnicé. Ud kákò se píši sigá idín del ? Ud pravupisanjitu !

Tuj se udárva sàs francázkutu húrťiče „de“ i sàs nemiskutu „von.“ — (U madzárskutu rázlika tázi se zvè : „birtokosnevezö“ i „sajátító eset.“)

Substantivum = stvarno ime, Hauptwort bálgársči bi mógalu dà se zvè : stvárnu ime áli glávnu ime; sádnicite sà mislili, či hurtíte táj trèbà da se stóráť, dà sàs idná hurtá se izkázvát. — Glasz ij ubrázil ud illirsčija „sámostavnik“ hurtátá : sámustójnić. — Sádnicite sa prejáli tázi hurtá

Sádnicite sà kázali či tuj nijé narávnu, da se razdeli ródna tá (pasmínska-ta) slóvka ud kórene —; otu slóvčite „tu, tà, tè“ sámu u kogupádež se haznúvát. — Ama mákar da ni bi biló táj, ródnatá slóvka sàs kórenè u idnó trèbà da se píši.

Rill kázvè, či tój u sáte nuvále i knjigi, détu du sigá ij čal, sé táj ij namáril, da ródnatá slóvka ij rázdelèná sàs kantárevà rèzká ud kórene. „Der, die, das,“ la, le i. t. p. détu se gúdi u drugji jazici n a p r è c kórene (glavnu ime) u náša jazic ud n a z á c stují. Áku ij idnaku sàs Artikulus, mórà dà bádi rázdelèná sèku ródna slóvka ud glávnutu ime.

Sádnicite ni štát dà hódat sléd pismótu u Tursku ótu 1) tám sàs cirillsči sluvá se píši, 2) néjá pódubrè rázumèvami hárvát-sčija jazic négu bálgársčija u Túrsku.

Rill zárádtó ij ubičál, dà tój Nro 2. zà umenúvè táj, da bádi pukázánu dudátniká, za mážčija, žènsčija i srèdnija — (nikak-vija) ród. — Hurtíte sàs ródnija dutúrnicé za se zvát hutarisanani biz ródnija dutúrnicé ní hutarisanani glávni imeta; za se razdelát glávni imeta, kujé sàs pukaznáni zaímenici i sàs brójnici se haznúvát; za se ubádi ná krájá, kugá zaustáni glávnutu ime biz ródna slóvka mákar da ij hutarisaná — (Sétnutu ij ustánalu; víž §. 5. Nro 1.)

Sádnicite sà rázláčili rudá ud fájtátá (das Geschlecht von ger Art!) Rill kázvè, či na „spól“ bálgársči „pásmà“ se dúma. n. p. čelèškátá pásmà; kúčešká pásmà; lesická pásmà — Sádn-

nicite pák unuj sà kázali, či „pásmà“ sámu na rudá ud živnite dà se haznúvá na mēstu „Rače.“ Rill ij pukázal, či ród se haznuva za: plód, ród (šógur) i pásmà; „spól“ nimóži dà se haznuva, zató da prejemimi : pásmà.

Sádnicite za ród sà dáli téjné glás!

Sledtó sà se prejáli jóšti hurtite : hutarísanu i nihutarísanu, ubrázeni ud hutár i dudatnika „ísan.“

Kossilkov ij pripuručil, dà na mestu čitvártakà i nedēle, naučnicite kátádenj dà se prebiret zà udsádenji, ótu táj, póljutu zà svárši rabótátà. — Se ij prejálu.

3. Konferencijà, ^{29/1} 1864.

Sádnicite tézi hurti nóvi sà prejáli :

prědnà slóvkà = Vorsilbe, elörag.
slědnà slóvkà = Nachsilbe, utórag
kórenicà = Stammsilbe, tószótag
zaglaskà = Anlaut, kezdőhangzó
duglaskà = Auslaut, ntóhangzó.

Se ij prečálu Nro 3 ud V. §. na „právuipisánji.

Idín sádníc kázah, či imetata ud delveté ná dúmanji sás idná hurta trěbà dà se dadát. Pu to unēzi hurti sa bili prejāti kujé se naměrvat u V § u 1. Bělěška. Rill ij kázal, či tój nirazuměvá kacé móži dà se zvě idná hurta sás idín dutúrnié, dētu sámu zà hóra i vídivi stvári móži dà stóri imeta!

U tázi konferencijà mezdu : udláči i hutarísavá se ij právilu rázliká. Udláči tugázi dà se haznuva, kuga zlaménjitu idno razdalénji ij; hutarísavá da bádi na mēstu ánumísa = bestimmen!

4. Konferencijà, ^{30/1} 1864.

Naprěc da se udsádi právuipisánjitu pódeléku, Rill tézi ij prečál : Čestiti drugáre! Kátu sám pukázal mujétu právuipisánj, Vam, da ji udsáđiti, vécsám ji bíl prátil váz Prečěstnijá G. Klobučari duhóvnija pómušnié u Stár Bišnov, i sám gu móčil, da mi ubáđi, kakó misli přez rabótátami. Tuj zató sám právil, da móža pósvaršěna rabótà da Vu pukázvam Vám. Amà sám se preváril, G. Klobučár u pismótusi ud 22-ija december 1863 mi piši, či u právisánjitu mílógu fálingji hima próti bálgarsóijá jázié, či trěbà da se prerábuti knigátami. Ud tézi fálingji niti idná ne bílá pukázána. Idín naučnié ud Bišnov pák ij pisál, či rabótátami nivřěduvá ništu. Zató sám se brigósvál, rabótátami da se puvární nazác. Amà pá sám pital G. Manušov, ud kógu sám znájal, či i tój ij prečál, knigátami, kakó daržát u Bišnov za fálingá — Nisám mógal dáfána krája ud tó, či sás tólkus mákà i briga pisanátami knigá, kacé móži dà bádi táj nívaljáná, da u néja níštu dubró da ni-se naměrvá. As sám pošnal sás tó; ni bí štěl, da prerábuti nekuj drugi, dētu ás sám izgutóvil. — Aku šté dà mi ubáđi sěku sád-

nié, kakó misli tój, či u knigátami nijé dubrè, pa za mi se prilèga, da ubadà i ás, či niti grammatikálna, niti ortografičeskà, niti lógičeskà falingà u knigátami néma; unúj pák móži dà badi, či ás u dúmanjitu i prekázvanjitu sám gresil. — Amà tó léku móži dà se namèstvà.

G. Manušov u 2¹/₁ 1865 mi ij písàl slédnite :

„Právupisánjitu máčnà rabótà ij. Nà idnjà mestà, mòrà dà se umenúvà něstu. — Váz nám unúj kázvát, či trèbà u naštu právupisanji da daržimi sàs madžárskutu právupisanji, ótu u našte škúli madžárséi i bálgarséi trèbà dà se uči. Da ustávimi hárvátsku zabelèzvànji ud sluvátà. I ás misla táj. Sámuglášnici da bádàt : a á c é i i o ó u ú : hartia, jálvà, krávà, katyté szmraty, rakavicza, zámány, letu, léle, nòzs i. t. p.

Tuj idsàdenji ne mi ij harèsvàlu. Istena, či aku Bálgarète táj za písàt, kacé Madžàrete, tugázi nášte dicà léku za naučat madžárséi dà četát. — Ama tuj nijé glávnu pitánji. — Tuj niti nise darži váz rabótátami; ótu madžárséijà jázié i právupisanji nijé túka zàràd bálgarséijà jázié i právupisanji. — Táj i ubàrnàtu ij! Tuj se pita sàmu : dà li dubrè bi bilò, dà se haznúvà madžárskutu právupisanji u Bálgarskutu? Dàli našta rabótà póléka bi stánàlã? Ni bi bilò pòdubrè, njèjà ni bi himàli póleka rabótà :

1) ótu u madžárskutu písmu mlógu niputrèbni sluvà himà : n. p. Zakò dà písimi njèjà szmraty, sàs 7 stuvà, àku mójimi táj : smràc, sàs 5 sluvà; zako : uszyatanyi sàs 11 sluvà, na mèstu : uscátánji sàs 9 sluvà;

2) ótu nájglasuvitite madžárséi naucini, usubitu Vörösmarthy u gudínata 1834 u „Tudománytár“ ij pripuručil već umenúvànjitu ud madžárséite slóžini sàsglášnici : es, cz, gy, ly, ny, sz, ty, sz, sàs póidnostàveni (einfache)! Znàja či sàte pámetni Madžàre se sàrdàt zàràd mlógjite niputrèbni sluvà, i sàmu zatò gji puštuvat, ótu već sà pustànali „svéta stàrus.“

3) ótu madžárséite dàlgji i kàsi sámuglášnici sàs mlógu se ràzdilet ud bálgarséite. — Znàjimi, či u sèku bálgarská hurtà sàmu idin sámuglášnic se kázva dàlgju àli jáku, i to nijé idnáku, u kújà slóvkà se namèrvà tózi ják glášnic. U madžárskutu pák zámánj pàrvàtà slóvkà se kázva sàs natiskàn i ják glàs, màkàr kólku dàlgji sámuglášnici himà u hurtàt. Bálgarséijà è māj sà idnáci sàs madžárséijà a, e; amà dúmánjitu pá nijé idnáku. Amà zatò ás ni ubàzdem, či ud madžàrete dà ni prejètimi ništu; dàljite i kàsité sámuglášnici da gji písimi sàs rèzka i biz njèjà, kacé Madžàrete; amà slóžinite sàsglášnici néka dà ustànat u madžárskutu písmu, dudí našte glasuvitè naučeni za namèrvát za dubrò, da gji umenúvat sàs podubri sluvà.

4) ótu hárvátskàtà zabelèzvànji : č, ž, ě sà vèrde ij dubrò.

5) ótu Bálgårete u Tursku izvân idnějà, n. p. Jakovsky, sàs cirilsci sluvá pišát, i polěku mŕžat dá četát pu unŕj zabelězvanji ud sluváta, dētu ás sàm haznúvâl u knigátami.

„Zarad tēzi uzróci nisàm prejàl udsâdenjitu ud Bišnov.“ Konferencijátâ ij kázala, či i tá tāj mísl! Idín sâdnic ij kázal, či něja već zatŕbâ dá prejémimi ud hârvátete i dalmátete sluváta, ótu bálgårcijâ jázić sàs tējnâ ij rŕd.

Sled tŕ ij prečâl Rill 7. §. ud právupisânji. Naučnicite sátu sâ prejàli.

Novi hurtí tēzi sâ se prejàli :

sebičnus = tulajdonság, Eigenschaft

izvádka = kivétel, Ausnahme

dučiće = vonatkozni, beziehen

pučělnu sluvŕ = kezdŕ betű, Anfangsbuchstabe. —

ubičnu = szokott, gewohnt

rědkâ = verssor, Verszeile

prezsělnu râbčě = vândormadár, Zugvogel

rŕdnici = szülék, Eltern

háda, ustrŕk, prunt = sziget, Insel

bělěžka = jegyzet, Anmerkung

žadúmâ = megszólít, spricht an.

Zarad roditelj, stvoritelj, spasitelj se ij hurtúvâlú či tēzi hurtí, nimŕžat dá se haznúvât u Bálgårskutu; i Rill ij ubičâl, či kŕlku skŕru za gji ubâdi uzróci zako ne? Tugâzi na idnŕ zâ pukázvâ tŕj unězi slědni i přědni slŕvŕci (dočětkě i počětkě) sàs kujě mózi dá se stŕrát pu négvatâ míselj bálgårcí hurtí.

Na krâja Rill ij javil, či tŕj mânacijâ katekizmus, dētu gu ij prátil Pr. G. Biskup zâ udsâdenji, već ij počnâl dá gu udsâdi, âma niti u trŕ nēdeli nimŕži da svârši sâda prez něgu; tŕj pŕdelěku pita naučnici, kacě míslât tŕjâ, dá se udsâdi tâzi rabŕtâ.

Već ij bilŕ kâsnu, zatŕ tâzi stvâr ij ustânalú zâ útrěsnâtâ konferencijâ.

5. Konferencijâ. ³¹/₁, 1865.

U dnešnâtâ skupština ud „Regensburgscijâ katekizmus Nr. 4“ ij bilâ hurtâ, dētu ud Pr. G. Biskup ij bil prátin vâz nám, da se udsâdi, dâli dubrě ij toj ubârnat, dâli ij čis bálgårcí? Dâli mózi toj dá se haznúvâ u bálgårcíte škuli?

Rill zatŕ tâj ij počnâl :

Čestita skupština! Katekizmusâ regensburgscijâ. Nr. 4 dētu mi ij bil predâdin u 17-ijâ dēnj ud Januára t. g., izvâdin bálgårcí, du 20-tu pitânji tridni ás samičec, ud 20-tu du 26 tu pitânji u kup sàs G. Kossilkov pá tridni sàs gulěma pazlivus sàm prečâl. Mujěte zabelězvanji već sâ pisâni na dve hârtiji páloi spŕed 26-te pitânji.

Kátu sám prečal ubárnati ja katecizmus, dvê stvâri ni sà me harésvâli : 1) či nijê bálgarsci táj, ka cé ij nê miskutu, 2) či nêma naredênu právupisanji. — As táj misla, či du kugá nê mami hutarisanu právupisanji, nimôzi da se piši bálgarska kniga, barem takvázi kniga ne, dêtú bi môgala da menê sâd. — Nâšta pârna rabóta trêba dà bâdi, dà prejémimi idnô právupisanji.

Vijá zârâd právupisanji jôsti ni sti hutarisâli, i ud mujêtu právupisanji sâmu pulvinâta ij udsâdinu ; zatô ud právupisanjitu na katecizmusâ nimôza da kâzvâm ništu, sám tó, da právupisanjitu sled mujâta miselj ij uivaljanu.

Sigâ za hurtuvâm ud unuj, dêtú fâli u bálgarskutu ubârnuvanji, âmâ u nêmiscija originâl se namêrvâ : U bálgarskutu ubârnuvanji nise hurtúvâ :

1. ud svêtu Trójstvu,
2. ud svêtu prekrâstenji,
3. ud pastirete vâz sejâtâ,
4. ud trite krâle,
5. ud izvêstbâtâ na purudjénjitu Isusovu. —

Ni se kâzvâ pôdelêku :

6. či Marija ij majca Bozja,
7. či Baštâ Isusuv ij u nêbu, či Jôzu sâmu udrânenic ij bil ;
8. či ka cé ij pâtil Isus.
9. či i Duh stvêti se dârži vaz S. Trójstvu, —

Ni se namêrvâ naúka :

10. ud s. čarkva, ud ubêinstvutu nâ svetcite, ud uskrâsnenji nâ telâta i ud véčnija žuvôt,
11. ud predadénjitu na 10 zápuvesi na Mojses
12. ud sakraméntete, ud multvâta, ud pušténjitu nâ svetcite nijê táj, ka cé ij u nê miskutu.

Izvan tó jôsti fâli mlôgu. — Ama môzi da bâdi či bálgarskâtâ kniga nê se ij izvâdilu ud nê miskutu. As misla, či aku se ubârni nêшту, pa ud tám trêba dà se izvâdi, dêtú nâjpârenj ij bilô písânu.

Sléd tó sám prečal idnô pitánji sléd drúgu. Mâj u sêku pitánji môzi da se namêrvâ mânâ. Ud 26-te pitánji, kujê veç sám gji udsâdil, za izbirem slédni : (Udsâdenite i u konferencijâtâ prečâtните pitánji sâ túka napúsnâti!).

Ud túka se vidí, či sâs tózi katecizmus mâčnâ i dálgjâ rabóta za himami. — Zatô ás unuj misla, či katecizmusâ tózi da gu ustâvemi du tugâzi, du kugâ sâs udsâdenjitu na právupisanjitu mi sti gutovi!

Na tó konferencijâta ij prečâla udsâdenite pitanji i ij vidêla, či Rill istena ij hurtúval, zatô naúčnikâ Glâsz slédnite ij kâzâl :

„Ótu udsádenjitu ná tózi katecizmus váljda póviše vrème uputrebva, kaéc unúj, dá se izvádi póguleniju regensburgsúi katecizmus, aku véc smi prejáli právuipisanji;

ótu dicáta u párvijá razréd sás dicáta ud 2-já razréd iz idin katecizmus, áku putrebните pitánji sás dzvezdi bi zabeležili, bi mógáli da se učát:

dubrê bi biló, konferencijátá da hutarisvá, či rabótátá ud ubárnuvanjitu na katekizmusá túkašnite náučnici za ja prejémát. Zató trébà dá se móli G. Dikán, či tój da isti ud pr. G. Biskup đupuštenjitu da se izvádi bálgarsúi spumenátijá katekizmus.“

Tuj se ij prejálu. (Pudpisanu ud šestê túkašnite náučnici !)
6. Konferencija, $\frac{1}{2}$ 1864.

Se ij prečálu § 7. — Ná sáte béleci ímeta sá se hutarisáli. Têzi hurti sá ustánali prejáti: právilu = régula; slózinu = ósszetett, zusammengesetzt.

U IV, konferencija ij biló hurtá zárád slédnátá slóvka „elj“ Rill ij ubicál, či za prečeté takvizi slóvci, sás kujé mózát da se stóráť bálgarsúi hurti; áma tázi stvár nise darží túka, i zató dnés sám unúj kázvá, zakó nimóži sás slóvkátá „elj“ dá se stóri bálgarská hurtá. — Bálgárete némát infinitivum (neopredeljeni naćin.) — U harvátskutu sámu váz infinitivum se gúdi „elj“ i zató u bálgarskutu sás „elj“ niti idná hurtá némá: stvoritelj, udkupitelj, učitelj — sa hubavi srábsúi hurti — áma u bálgarskutu nimóžimi dá kázimi: stvóriti, učiti = néma neopredeljeni naćin!“ Ud drugjite slóvci, sás kujé bi mógalu da náprávimí bálgarsúi hurtí, sámu tugázi zá hurtúvá, kugá za píši grammatika.

7. i 8. Konferencijá, $\frac{3}{2}$ i $\frac{5}{2}$ 1864.

Unúj kakó se ij udsadilu u tēzi konferenciji se namêrvá u Bélešćite na § 7.

9. Conferencija, $\frac{6}{2}$ 1864.

Rill zárád Bélešćite ud přédnija § slédni ij kázal:

„Idin takázi jázić, détu niti knižniná, niti hutarisani réguli ud grammatika némá, za óndzi, détu pošnuvá, tvárde mlógu rabótá mu právi. — Znájimi, či du sigá bálgarsúija jázić sámu idin dijálékt ij bil. Sáte óbstiji u Madžársku, sáte starni u Bálgarsku du sigá unuj sá mislili, či tija himat čistijá bálgarsúi jázić; áma niti idná ud tēzi ni misli ná tó, či právijá nji jázić véć u udkólešni vrémetá sá izgubili. Tuj táj zabádi, dudi jázíká ud idná ali drugá starná ništé guspudúvá préz drugjijá. — Nējá Vingáne unuj mislimi, či túka nájčistu se hurtúva bálgarsúi; — áma i drugjija óbstiji i starni táj mislát; ud túká várví, či idnó sélú, idna stárna pudpíre rabótátá na drugjijá várus, na drugátá starná.“

As sâtu sàm prečâl i préz sâtu sàm se prumislil, détú drúgija sâ rábutli naprêc méne, — du kádê puznávâm rabótitenji.

Nájparenj sàm naučil bálgarsčija jazié u Vinga; mlógu sàm se naučil ud škúlárete, pómlógu ud hórata; âma nájmlógu sàm učil ud G. naučnika Kossilkov i ud G. Uzun iz Módoš, kój unêzi lekciji, kujé sàm gji haznúvâl u párvatâ gudina u škúlátâmi ud madžársku bálgarsčí ij izvâdil. — Mlógu sàm se ij učil véc u nášte konferénciji ud naučnicite. — G. Uzun mi ij prátil knigata „Grammatik der bulgarischen Sprache von Kyriak Cankof.“

Tugázi ij dušal G. Hirt ud Bukurêšt tuka u Vinga dá ud-rasté svileni búbi. Tój mi ij kázâl; či tamšnite Bálgare sàs drága óle bi prátili za nášta škúla bálgarsčí knigji i nuváli (journale). Tój ud póviše bugáti Bálgare ij kázâl Adress, ás sàm písal tam, idnéja furinta sàm dál na póštátâ za písmáta, — i sàm dubável ud G. Giurgiev idnéja brójve ud „Savetnika“ Bálgarska pčelâ i „Gájda.“ — Têzi nuváli sàs pazlivus sàm gji prečâl. — Ud tuj málku pá mlógu sàm se učil.

Póparenj jošti mi ij prátil Pris. G. Biskup idná bálgarská kniga sàs ime : Kristiankí nauk“, duméstinu ud Jakovski. Tázi kniga u Rim ij štampísaná sàs latínsčí sluvá. Našte Bálgare máj sâte hurti táj gji dúmât, kaéc sâ písaní u tázi kniga; dubrê sàm ja haznúvâl i tázi kniga, ama zarâd talijanskutu právupisanji ne mi ij harésvalu sàs sém. Pókasnu sàm dubável „Muiltvena kniga“ ud Jakovsky izdadiná ud Pr. G. Pooten; tázi kniga táj ij píšana dá idín ud nášje hóra bi mógal dá misli, či u nášta ob-štija ij napravína, táj se preličet hurtite tam sàs naše! „Duhovni Glás“ ud Klóbucsar pa sam gu prečâl pazlivu. Náj sêtne mi ij dušlá u racitê knigata sàs bálgarsčí pêsmi ud Míladinov. (Viž přdhurtátâ.)

Ud nuvalatâ „Baduštnost“ pa sàm dubável idnéja brójve, âma právupisanjitumi tugázi véc ij biló sváršinu. Amâ u tázi nuvála nisàm namêril ništu, détú bi se rázláčil ud drugjija štampísaní rabóti u Tursku. — Genovič, détú ij právil idín bálgarsčí i francázci „rečnic“ ij prátil túka pu póštátâ idín brój ud „Turcijâ“ i idna izvêstba zarad Rečnikamu. As táj sàm namêril, či toj ud sâte sigášni bálgarsčí píšáre najviše šte da upázi bálgarsčija jazié ud srábsčite hurti. Sàm da bi prátil tózi guspudar negvite rabóti za nášta škúla, néja dubrê bi gji haznúvali.

Têzi zató sàm prekázâl, da viditi, či as mlógu sàm se prumislil, i sâmu tugázi sàm písal 8 §. Vam tózi § ní vu harésva. Dubrê ij. — U Tursku Bálgarete ljutu varvât naprêc; áku sigâ ništemi dá píšimi pu tózi §. pókasnu papá móra dá bádi. Pu vašta óle 8. §. ud právupisanjitu za ustáni, začêkam du drugutu izdávânji ud knigátâmi, váljda tugázi pa trêba da gu gúda u rêd.

Idin ud sádnicite ij kázal, či nejá nimóžimi dá vávými sléd unúj, détu u Túrsku se piši bálgársčí, ótu támsnija jázié já k u ij s mēšín sás rúscija; néja pó rozumévami harvátskutu; tój zá prejémi sátu ud právupisanji — izvan. 8 §. i náuka ud dál-gjite i kásite sámuglásnici.

Drúgijjá naučnici právupisanjitu prejémát. — Rill ná to ij ubičál, či na mestu 8. §. za gúdi vaz 7 §. puznátite béleščí.

9. i 10. §§. se ij prejálu.

Zá haznúvanji sá prejáli naučnicite :

spuredí i razláči = vergleiche u. unterscheide!

10. Konferencijá, ¹⁰/₂ 1864.

Se ij udsadilu 11. i 12. §§. I sás to se ij svaršilu udsá denjitu.

Rill sigá ij mólil naučnicite, da prejémut práviláte (régulite) ud právupisanjitu! da ubázde konferencijátá, či sá mu sléd tuj právupisanji šté da rábuti.

Glász ij mislil, či aku naučnicite tuj ištát da právat, pa dá pregládát jóš idnaš rabótátá.

11-du 18. Konferencija, na 16 du 24 denju mē-seca febrára 1864.

U tēzi konferenciji se ij prečálu právupisanjitu jošidnas, sá se prejáli mlógu hurtí, i bálgársčija: „Oče naš“ se ij izvádilu.

Kátu se ij prečálu 1. §. Glász tuj ij kázal :

Unuj, či čúždnijá, kugá sámuglásnicite se zabelezzvat, pólésnu za četé, ij istena; á má tuj nijé uzrók za to, dá se razdelát glásnicite ná dálgji i kási. Niti u harvatsku ni se zabelezzvat. — Tój ni móži dá rozumévá, zákó da právými pismótu nihubavu sás mlogjite béleci i zákó da dadémi póviše rabóta na óndzi, kój bálgársčí šté dá piši. — Istena, či sás zabelezzvanjitu na Rill, tvárde léku se četé i naučnici (izvan á) sá ji prejáli; ama toj pa namērva, či tuj zabelezzvanji nijé putrēbnu, ótu čis Bálgárin i biz tēzi béleci móži da ceté — i tój nisté právi fálingji. — Tój dára unuj kázva, či zabelezzvanji ud dálgji i kásite sámuglásnici, da ni se prejémát.

Rill u kásu ij upetúval unúj, détu ij kázal u konferencijata na 28. Januar i podeléku kázva :

„Sigá za svídóča i ás nēstu sás drúgji jázici. Kakó ij tuj u Madžárskutu: Az orómteljes orak ritkák, a ki nem elvezi, örült. — Sēkuj, détu znēji madžársčí táj začeté: az örómteljes órák ritkák, a ki nem élvezi örült. Amá pisáre trēbá da se brigósva za tó, da čátniká léku da gu rozumévá, i da ulēsni čátenjitu. — Zató sluváta trēba dá se udárvát sás glásvetē. — „Piši táj, kacé hurtúvaš.“ Aku ij putrēbnu, dá se piši kápka, rēzka, kápnarēzka dvēkapci i t. p. zá da bádi pismótu póhubavu i póléku da se četé,

tugázi i unězi rězci i bëlěci sa putrebni, sàs kujě gla-
sà se zàbelězvá.

Rabótátá kugá se piši, ne já uzmlóžini táj jáku, kacé túka se kázvá, niti pismótu niště stánva nihubavu. — Gárcete 5 bëleci haznúvat nad sluvátá; čěsku, poljaksku, francázku, madžársku pismu sàs mlógjite bëleci nijě baš mráznu da se gládá. — Du sigá još ni sam čúl, či někumu nè mu ij harěsvalu idnó pismó sas rězci i bëleci !! Se ij kázalu, či Bálgárete sa ród sàs harvátete. As misla či túka ni se pita rod-li ij ali nijě? Na drúgu mestu móži i ud tó dá se hurtúva. Sárbeta, pémete, poljácite, dalmátete, tótvete sáte sà slavjane — i pá himat bëleci na tejnite sámuglāsnici, mákar da tejna rod : Hárvátina, ni ště dá gji haznúva.

Nijě dára dóstá, dá se kázva, či znájimi i biz rězci dá četemi, tvárde tásku za bádi dá se piši, hárvátete némát zabelězvanji, nijě mu ublěnu, nismi naučeni dá pišimi táj. — Ás trěbá dá ustána pukráj unúj, detu sàm písál! — Móži dá bádi či sléd nám za se brigósva drugji, pónaučén čelěc ud nam za bálgársčite rabóti, sàs uboljšenjitu ud bálgárskutu právúpisanji, tój dá ni kázva niti ud méne, niti ud vam, či néja nismi rozuměvali ništu.

Sléd tēzi hurti se ij kázalu, či pučělutu ij tášku. Bálgárete u Tursku ni gji rozuměvami táj, kacé hárvátete. Aku i drugjija dáskale stát dá prejémat zabelězvanjitu ud sámuglāsnicite, i Gláz za dárži sàs těj, mákar da nividi putrěbnustá.

Slédto pravupisanjitu u slédnite konferenciji se ij prejálu.

Za hurti sà se prejáli :

právba = Thätigkeit (Gl.)

právež = That (R.)

právina i páatina vrēmèná hurtá = thätiges u. leidendes Zw.

Za umenúvanji ud glávnutu ime :

1. pádež (koj, áli kakó pádež) = čelěká, čelěc, tarpězátá.

2. pádež (čijě pádež) = na čelěká, na tarpězátá.

3. pádež (kómu pádež) = na čelěka, na tarpězátá.

4. pádež (kogu ali kakó pádež) čelěká, tarpězátá.

5. pádež (vikpádež) čelěče, bájku Raco t. t. p.

Za brujěnji (račún!) : additio = vazdávánji, (brujěnji),

Post = brójni stávci, Summa = iznóska, subtractio = utá-
glenji (udbjěnji), minuendus = malitbenic, subtrahend. = utágle-
nic, Rest = ustánká; multiplicatio uzmluženji, multiplicand. =
mlóženic, multiplicator = mlóžnenic, productum = izvádka;
divisio = razdělba, dividend. = razdílnic, divisor = razdělne-
nic, quotiens = kóličnic, factor = právbenic, repetio periodica
= brójnu upetišti, fractio = čupák, resolutio = razširbá, redu-
ctio = izkáska, decimales = desetínsci cupáci.

Prejátite hurti sà se uzmlóžili, sêkuj naučnicé za si gji upiši, zató túka ud nóvite i prejátite hurti ni se zabelèz'va ništu. — U tó naučnicite sa se ujidinili, či áku móži ud bálgarskutu da se stóri nóva hurtá, tó da se právi; áku ni móži, da se prejéme ud hárátskutu, dudí zadubáve nášta, škúla idín bálgarscí rêčnicé ud idín dubróprávnicé iz Túrsku.

Kátu se ij sváršila rabótata ud právnipisanji, u sétnàta t. i. u 18 itá skupština Glász ij predal za udsádenji bálgarscija : Oče naš. — Sadnicite u čés sà naméstili idneja hurti, áma Rill ij ubádil, či idná takvázi rabóta pódubrè trèba da se udsádi; ij kázal, či tázi rabóta pismenu bi trèbalu da se udsádi. — Zató u $26\frac{1}{2}$ 1864 pá sa se prebráli naučnicite, i Rill sàs slédni pisani hurti ij udsádil bálgarscija : Pater noster.

„Pótášká rabóta nimóži da bádi ud unázi, da se piši něštu čárkvenu. — Mákar kácé da pázimi, i pá móji da dóji méždu nášte hurti něštu, détu u Biblátá nijé báš táj. — Namèril sam něštu u mulltvátá, izvádínu ud G. Glász, udsádinu ud naučnicite, détu ni móži da mi harésvá i détu pu mujátá míselj stují srèštè čárkvenija náuk. Hímam da práva i zarád jazíká idnéja zabelèzvanji. — Gládajmi ud „Pater noster“ kázká sléd kázká :

1) Pukrástenji: „U ímena Bášta i na Siná i na Dúhá svétijá. Amen.“

Tuj čistu bálgarscí drúgjijáčeč sléd mujátá míselj ni móži da se ubádi.

2) Glória Patri: Slává na Bášta i na Siná i na Dúhá svétijá: kácé ij bíl u pučélu, táj i sigá i u sáte víke. Amen!“

a) „Kácé ij bíl“ nijé dubrè, ótu ni se kázvá ud Bóga, da ij bíl, négu ud slávátá, détu već ud kólešni vremenetá sà mu dáli. Zlamenúvanji ij tuj: „Kácé ij bíl ud kóle, táj da báji sigá i zámánj. — Nájdubrè bi bíl, da se kázvá: „kácé bèh“ áli bès.

b) Na mèstu „kácé“ bi trèbalu da se kázvá: kácétu; ótu tój u Bálgarskutu pohutarísanu ij; zató niti nijé dóstá, da se kázvá: u pučélu, négu: u pučélutu (im Anfange = in dem Anfange, kezdetben!).

c) Na mèstu: u sáte víke bi trèbalu da kázvá: u već, u véci.

Drúgjija dèl ud Gloria dárá táj bi trèbalu da se namèsti: Kácétu ij bíl (= kácétu bèh) u pučélutu, táj i sigá i zámánj u već!“

3) Uvedénjitu: „Bášta naš, kój si na nebetó!“ pódubrè váljda táj bi mógalu da se dadé: „Náša Bášta = Bášta i. p.“

- 4) Párvatà mulbà : „Imetuti da se pusveti!“ ij dubrà.
- 5) Drúgàtà mulbà : „kraljéstuti da mu dój“ tãj ni mózi da se prejéme; bi trébàlu da se kázva : kraljéstvututi; ótu sàs „stu“ ni se stóri hurtá, négu sàs „stvu“; i áku se haznúva usujévnijà vztúrníc, pa glávnutu ime hutarisanu trébà da se haznúva. „Da mu dój!“ dvafèlà zlaménji hìma : a) nám da dóji, b) nému da dóji. Bi trébàlu da kázva : „da nám dóji —“; àmà ótu u latínskutu, srábskutu, madžárskutu, néma „nám“, dósta ij, da kájimi : „da dóji!“ (Dój — nijé dosta : dódà, dódís, dódi = dójà, dójíš, dójì!)
- 6) Trécatà mulbà : „óleteti da bãdi kácé na nebetó, tãj i na zemète“ móji da se prejéme; sàs „kácétu“ váljda póhúbave bi sejj právilu?
- 7) Čitvãrtàtà mulbà : „Kãtãdènnijà náš lèb dáj mu nám dnés“ na pómlógu mestá bi trébàlu da se umenúvã :
- a) katadènni — ni mi harésvã. Néma bãlgãrsku glávnu ime, ud kujé sàs : ni, na, nu bi mógalu da se stóri pridãdenu ime ud tãzi fájtã hurti; katadènsçi móra da bãdi; ótu sàs slédnã slóvkã „sçi“ takvízi pridãdèni imeta se stórat, kujé mušijã (stapãvstvu) sébičnu i sãdãrãzãnji (birtok, tartozósãg, tulajdonsãg) zlamenuvãt. Sàs „n“ máj sámu ud vrèmeni hurti se stóri pridãdenu ime; kugã pák unúj zlamenuvã pridãdènutu ime, či ud materija (anyag, Stoff!) ij idnã stvãr : dãrven, kãmačen platnén i. t. p. p. pa i ud glávni imeta mózi da se stóri sàs „n.“ — Tãj ij ubičnu. „Kãtãdènni“ nití za izvãdkã zi prejémem.
- b) „Dáj mu nám“ ij dubrè, ànã vãjda i „dáj nám“ ij dósta? „Dáj mu“ (biz : nám) nijé dubrè, ótu dvè zlaménji hìma : 1) dáj nám, 2) dáj nému.
- c) Túka véc se svãrši vãznijã nãčin : 1) da se pusveti, 2) da dóji, 3) da bãdi; zapuvèdnijã nãčin se haznúvã. Válj-dã dubrè bi biló, dà ubãrnimi hurtíte, i pudpãlnustã (obietum) da ustãni na krãja, i da se haznúvã na mèstu : mu — gu, tãj : „Dáj gu nám dnés nãša katadènsçi lèb!“
- 8) Pètãtà mulbã : „i udpúštèj mu nãša dãlgj, kácé i nējã udpúštèmi na nãšte dlãžnici“ bi trébàlu da se umenúvã tãj :
- a) „uprusti“ na mèstu „udpúštèj“; udpúštèj = loslassen, ustavi; uprusti = verzeihe!
- b) grèhuvè; ótu : dãlgj = duga, Schuld; nējã ni smi dlãžni u smiseljtã unãzi, u kujã Bãlgãreteni rãzumévãt tãzi hurtã; nijã uprustènjitu ud grèhuvètè ji íštìmi.
- c) „kácétu“ váljda pódubrè ij ud : kácé?

d) uprustími áli upráštemi — na mĕstu udpráštemi (áli : uprustĕvámí!);

e) uvrĕdníci = ellenŭnk vétettek, Beleidiger, na mĕstu : dlázníci.

Tázi mulbá dará táj bi mógalu da se kázvá : „i uprustí nám nášte grĕhuvĕ, kácĕtu i nijá upráštemi ná nášte dlázníci (pódubrĕ : uvrĕdníci!).

- 9) Šĕstátá mulbá : „i nidĕ mu uvížde u nápas“; da se umenuvá táj; „i nidĕ uvížde nám u nápas“; ótu „mu uvížde sás dva „u“, idín sléd drúgijá, ni se právi húbave.
- 10) Sédmatá mulbá : „nĕgu izbávĕj mu ud zló. Amen.“ da se umenuvá táj : négu mu izbávĕj ud zló. Amen.“ ótu „mu ud“ ni se udárvá.
- 11) Párvijá dĕl ud Ave Maria : „Zdráva Mario, s milus pálná, guspudín ij s tébe, blagusvĕná si mégju žinite, i blagusvĕn ij plóda ud teló tuti Isus“ nijĕ dubrĕ da ustáni táj, ótu
- a) zdráva Mario = gesunde Maria, egészséges Mária. — Istena i u illírskutu se kázvá táj. Amá Bálgarete tĕzi hurtí gji haznúvát : z dravis am tébe = ich grüsse dich, ũdvözlek; puzdravĕná si = sei gegrüsst, légy ũdvöz. Zdráva ij pridadĕnu ime, nijĕ vrĕmena hurtá. Trĕbá dará da se kázuvá : zdravĕná, áli : puzdravĕná, áli : zdravisána si i. t. p.
- b) „S tébe“ ni se prilĕgá; „sás tébe“ kázvá Bálgaríná.
- c) „Mégju“ illírská hurtá; sámu naprĕc náštu mladínĕ ij puznatá, ótu tíjá srábscí sá se ucíli. — Ni sám čúl jóšti da kázvát : megjiná, zámánj : miždiná se čúji. Starijeni sámu : méždu áli : srĕdĕ kázuvát.
- 12) Drúgijá dĕl ud Ave Maria : „Svĕta Mária, májko bóžja, muli zanás grĕšnici, sigá i uvrĕmene náštá smrác. Amen“ — trĕbá da se namĕstvá táj : a) „za nám“ na mĕstu „za nás“; b) „vremeto“ na mĕstu : „vrĕmĕ“; c) ud náštá“ n. m. „na náštá.“
- „Pater noster“ i „Ave Maria“ pu mujĕte zabelĕzvánji táj bi trĕbalu da glasúvá :

„U ime na Bášta, i na Síná, i na Dúha Svĕtíjâ. Amen. „Slávâ na Bášta, i na Sínâ i na Dúhâ Svĕtíjâ : kácĕtu ij biló u „pučĕlutu, táj i sigá i zámánj uvĕc. Amen.“

„Náš Bášta, kój si na nebetó; imetuti da se pusveti; kra-
„ljĕstvututi da dóji, óleteti da bádi, kácĕtu na nebetó, táj i na ze-
„mĕte. — Dáj gu nám dnĕs náša katadĕnscí lĕb, i uprustí nám
„nášte grĕhuvĕ, kácĕtu i nijá upráštemi ná nášte uvrĕdníci; i
„nidĕ uvíždĕ nám u nápas; négu „mu izbávĕj ud zló. Amen.“

„Puzdravenà si Màrio, sas mìlus pálna, Guspudin ij sàs „tèbe, blažèna si mèzdu žinite, i blagusvèn ij plòdà ud telòtuti : „Isus. Sveta Màrio, Majko Bòžjà, muli za nám grèšnici sigà i u „vremetò ud našta smrác. Amen!“

Glász slédnite ij kázal na tò :

1) U Gloria Patri ud Bògà se kázva, či tój ij bil i zabàdi, dàrà ni mòži da se kázvã : kácè ij bilò.“

2) Na mèstu : kácè, da se kázvã, kácètu; slédnàtà hurtã nikadè nijè putrèbnu.

3) Dubrè ij : Baštã náš = Pater noster, Vater unser, oče náš.

4) Katadènsçi ni se prilèga, da ustãni : katadenni.

5) U latinskutu, nèmiskutu, sràbskutu se kázvã : dàlgj = debita, Schuld, duga; sãmu Madžãrete kázvãt : vétkeinket, ellenünk vétetteknek; zatò da ustãni : dàlgj, dlãžnici.

6) Zdrãva ij tólkus, kácè puzdravenã, zdravisànã; i u harvãsku hìma : zdrãva. Da ustãni.

7) Mèzdu = mègju; sètnãtà hurtã pòhubave glasi, da ustãni.

Drùgutu ud sadã tój prejème. — Rill ij kázal, či tój jòš idnãš štè dà hurtãvã za tãzi rabòtã, òfu tój bi hìmal òle, da nikúj ni mòži da kãži, či u rabòtãtà tãzi hìmã falingji. „Bi trèbalu — kázvã tój pòdelèku — „da pitãmi i pupòvete, či u Gloria Bog se razumèvã-li, òtu znãja, či nèmçetè tãj kázvãt : Also war im Anfang! Wie es war im Anfang!“

Bãsti pupòve na naštu pitãnji sã udguvòrili, či Bog se razumèvã, dàrà : „kácè ij bil u puçèlutu“ mòrà da se kázvã. Idin ud ud tøj ij dunèl idnã knìga nèmiska, dítu ij bilò štampisanu : „Wie Er war im Anfang!“

Sléd udsãdenji na právupisanjitu nauçnicite „Isukràstvãtà Mákã pu Matèjã“ sa pòçnãli da izvãdat. Pater noster tugãzi jošti nè bil prejãtn. —

Rill na 29/2 1864, kãtu nauçnicite zãrad Mákãtà trèçija pãc sã bili prebrãni, spured Gloria slèdni ij kázal :

„Sicut erat in principio“ — ni se kázvã ud G. Bògã. Znãja, či u „Allgemeine Literaturzeitung“ se ij hurtãvãlu, idnãš za tãzi rabòtã, i tãm ij bilò kãzanu, či tãzi kãskã sléd Epistola na Juda ij izvãdinã. — Zatò sãm ja trãsil u Svètu Pismu tãzi Epistola. Tãm ij písãnu :

Juda u. 25. rèdka kázvã : „Na idinã Bòg, (dem einzigen Gott), na nášã brãneniç, pu Isukràstã, nášã Guspudin, da bãdi slãva i gulèmsstvu (Majestãt), vlãst (putère) i snagã u sãte udkòlesni vremetã, sigã i u sãte vèçni vèçi. Amen!“

S. Pável váz Rimjánete 16 glavá u 27. rêdká dùmá : „Na samíčeč múdrija Bóg pu Isukrástá, da bádi slává u věčni věci. Amen.“

S. Pável váz Efezejete 3, 21 ubádi : „Němu da bádi slává u óbštijátá, kuga ij u Isukrástá pu sáte plěmeni ud věc du věc. Amen!“

S. Pável váz Rimjánete 11, 30 piši : „Ud něgu, pu něgu, za něgu ij sátu. Da mu bádi slává u věc. Amen.“

Ud túká sěku čelěc mózi da vidi, či ni se kázvá : da Bóg ij bíl i da bádi, — tuj se rozuměvâ, bríz da se kázvá. — Unúj se dùmá, da mu bádi i da mu se dadě (pu s. Pável) slávata, (pu s. Juda) slávata, gulémstvutu, puterete, vlasta — tuj sátu táj da mu bádi : Káčětu ij biló u pučělutu, táj i sigá i zámánj u věc. Amen.

Táj sám čúl dū sigá; drúgijjáčěc tó ni mózi da se iztulmáči, mákar da pítami sáte doktore ud svétuznánji (Doctores Theologiae!).

As dára i sigá móra da ustána pukráj sádami ud óndzi děnj ud kráj du kráj.“

Skúpštínátá „Páter noster táj ij prejála :

„U ime na Baštá, i na Siná, i na Dúhá Světija. Amen. Slává na Baštá, i na Siná i na Dúhá Světija : káčě ij bil u pučělutu, táj i sigá i zámánj i u sáte víke. Amen. Baštá náš, kój si na nebetó, ímetuti da se pusveti, kraljěstvututi da dóji, óleteti da bádi káčě na nebetó, táj i na zemětě. Kataděnnijá lěb náš dáj mu nám dnés, i uprusti mu náša dálgj, káčě i nějá upráštemi na náše dlážnici; i nidě mu uvízde u nápas, něgu izbávěj mu ud zló. Amen.“

Zdrává Mario, s milus pálná, Guspudin i sás tēbe, blažěna si mējju žinite i blagusvén ij plóďá ud telótuti : Isus. Světa Marijó. májko bózja, muli za nám grěšnici, sigá i u vrěme na nášta smrác. Amen.“

Naučnicite sa izvádili u slednite deně : mák'á, katekiz-musa i biblátá. — Tězi rabóti ni se daržát váz právupisanjitudi, zató sigá svársuvám prekázvájitu unúj, dētu sám ji ubičál u „Pávánjitu za predpláštenji!“

I M E T A T A

na čestiti predplástenici sàs unèzi nòsce, dètu sà gji dàli,
u redà óndzi u kujètu sàm nji predál puzvánjitu :

Prebùrnicì: Nečov Pètar i Dupea Floriján. — Predpláštènicì: Dupea Floriján, 40 kr. Nečov Pètar, 50 kr. Smokov Antun, 40 kr. Čuljak Dimítar, 50 kr. Dupea Iván, 40 kr. Nečov Gyùrà, 25 kr. Jánčin Duminikà, 50 kr. Velčov Iván, 50 kr. Dúpea Pável, 40 kr. Fermandžin Nikola, 40 kr. Frájkov Antún, 30 kr. Manušov Matèja, 30 kr. Bunjov Màrija, 20 kr. Dúpea Antun, 40 kr. Dragjinov Pètar, 40 kr. Puškov Pètar, 50 kr. Puškov Iván, 50 kr. Rúsinov Bóna, 40 kr. Bunjov Márku, 30 kr. Čokanj Bóna, 40 kr.

Prebùrnicì: Smok Gjúrà. — Predpláštènicì: Smók Gyùrà, 1 frt. Sófran Iván, 40 kr. Smók Nikòla, 50 kr. Manušov Antún, 20 kr. Stójanov Iván, 40 kr. Romanov Pètar, 50 kr. Sebastiján Pokórni, 30 kr. Neesov Floriján, 20 kr. Meskin Mihál, 20 kr. Bossilkov Franc, 20 kr. Palatin Franc, 30 kr. Délin Antun, 40 kr. Dúpea Márkó, 50 kr. Megyeš Antun, 30 kr. Fermandžin Antun, 40 kr. Bogdanov Bóna, 30 kr. Sébin Gjúrà, 20 kr. Smok Sláv, 30 kr. Račov Dimítar, 40 kr. Délin Nikòla, 50 kr. Délin Gjúrà, 40 kr. Lóvróv Sebastiján, 25 kr. Palatin Pètar, 30 kr. Dúpea Stèpan, 20 kr.

Prebùrnicì: Hádžija Dimítar. Predpláštènicì: Hádžija Dimítar, 1 frt. Bossilkov Antun, 20 kr. Dobroslav Pètar, 20 kr. Pátriškov Stèpan, 40 kr. Dobroslav Iván, 40 kr. Jánčin Iván, 20 kr. Čuljak Iván, 50 kr. Čuljak Dumenikà, 50 kr. Lilin Elizabèta, 20 kr. Dupea Bóna, 20 kr. Hádžija Franci, 50 kr. Kalikin Pètar, 50 kr. Anna Dúnjov-Sébin, 20 kr. Délin Sebastiján, 50 kr. Báлиндov Pável, 20 kr. Jánčin Gášpár, 1 frt. Bunjov Iván, 20 kr. Bossilkov Dragán, 20 kr. Hádžija Antun, 20 kr. Dobroslav Mihál, 20 kr. Hádžija Bóna, 30 kr. Kosilkov Gjúrà, 50 kr. Kosilkov Franci, 50 kr. Bosilkov Antun, 20 kr. Bosilkov Katarina, 20 kr. Frájkov Iván, 30 kr. Čuljak Bónu, 40 kr. Dúnjov Stèpan, 20 kr. Nenkov Dimítar, 30 kr. Lukov Pável, 50 kr. Živkov Nikòla 30 kr.

Prebùrnicì: Jančin Mihál. Predpláštènicì: Jánčin Mihál, 1 frt. Dermendžin Franci, 50 kr. Dermendžin Gjúra, 1 frt. Bártulov Franci, 20 kr. Bártulov Franci, 30 kr. Čikarov Matèja, 50 kr. Kosilkov Iván, 20 kr. Dragjinov Gjúrà, 50 kr. Kálikin Iván, 50 kr. Čuljak Marko, 50 kr. Smók Nikòla, 50 kr. Bumar Bóna, 50 kr. Romanov Iván, 50 kr. Gánčov Antún, 50 kr. Čikarov Sebastiján, 50 kr. Fermandžin Iván, 50 kr. Serb in Rafajel, 1 frt. —

Prebùrnicì: Čokanj Iván. — Predpláštènicì: Čokanj Ivan 1 frt. Augustinov Iván, 1 frt. Augustinov Antun, 1 frt. Kálikin Lázár, 1 frt. Rusinov Jakob, 60 kr. Nedeljov Rókuš, 50 kr. Ránkov Iván, 40 kr. Kosilkov Pètar, 40 kr. Romanov Andrèja, 40 kr. Košpendiè Iljja, 46 kr. Begov Marija, 25 kr. Bogdanov Marija, 20 kr. Délin Sebastiján, 40 kr. Dúpea Sebastiján, 20 kr. Štepanov Márkus, 20 kr. Topčija Nikòla, 30 kr. Kalilin Bártul, 40 kr. —

Prebùrnicì: Karabenčov Iljja. — Predpláštènicì: Karabenčov Iljja, 50 kr. Nedeljov Pável, 50 kr. Gergov Gjúra, 40 kr. Uduvicàrà na Čikarov, 20 kr. Nečov Gjúra, 20 kr. Rusinov Márko, 20 kr. Nedeljov Gjúra, 50 kr. Bosilkov Rafajel, 50 kr. Bártulov Nikòla, 40 kr. Paulov Antun, 20 kr. Dermendžin Pávli, 20 kr. Kalikin Gyura, 20 kr. Málkin Nikòla, 40 kr. Kòšpendiè Màrija, 30 kr. Kalinin Iljja, 20 kr. Romanov Antún, 20 kr. Čokanjov Antún, 30 kr. Bosilkov Sebastiján, 1 frt. Ciljov Mandalina 1 fr. Rankov Nikòla, 20 kr. Romanov Nikòla, 20 kr.

Prebùrnicì: Todorov Lázár. Predpláštènicì: Bunjov Andrèja, 40 kr. Dupea Iván, 30 kr. Palatin Iván, 20 kr. Márčinov Šte-

pán, 20 kr. Angjelov Antún, 30 kr. Dúpeca Katarína, 20 kr. Hádžija Pé-
tár, 40 kr. Meskin Franc, 40 kr. Romanov Róka, 40 kr. Nečov Matéja
20 kr. Culják Lúka, 30 kr. Meskin Mihál, 30 kr. Stojanov Iván, 30 kr.
Živkov Nikóla, 20 kr. Hádžija Franci, 20 kr. Culják Ráfajel, 40 kr. To-
dorov Petronela, 20 kr. Cernad Lizabeta, 40 kr. Bogdanov Jazar, 20 kr.
Hádžija Matéja, 20 kr. Kalikin Nikóla, 30 kr. Sébin Nikóla, 30 kr. Sé-
bin Gáspár, 30 kr. Sébin Seba-tiján, 40 kr. Dupeca Pétar, 25 kr. Bunjov
Bártul, 30 kr. Šipka Józu, 20 kr. Kalikin Józu, 20 kr. Cokanj Antún,
20 kr. Stojanov Pétar, 50 kr. Karagjéna Józu, 40 kr. Karagjéna Dimitar,
40 kr. Lovrov Nikóla, 40 kr. Bogov Józu, 20 kr. Fermezdžin Iván, 40 kr.
Palatin Nikóla, 20 kr. Šerban Bártul, 40 kr. Tódorov Lázár, 40 kr. Ro-
manov Antun, 40 kr. Šipka Mihál 40 kr. Manušov Józu, 50 kr. Romanov
Gjúra, 50 kr. Augustinov Antún, 50 kr. Romanov Józu, 1 frt. Stojanov
Pétár, 1 frt. Bartulov Bártul, 50 kr. Romanov Nikóla, 40 kr. Bosilkov
Pávli, 50 kr. Kalikin Stépan, 50 kr. Kalikin Domenika, 50 kr. Cokanj
Antun, 50 kr. Šipka Dimitar, 40 kr. Rusinov Pétar, 40 kr. Šipka Mihál.
50 kr. Rusinov Nikóla, 50 kr. Iván Palatin, 50 kr. Culják Iván, 30 kr.
Dupeca Márko, 30 kr. Fermezdžin Gjúra, 30 kr. Romanov Franc Iván,
50 kr. Novkin Iván, 30 kr. Dúpeca Antún, 40 kr. Palatin Matéja, 40 kr.
Dupeca Nikóla, 40 kr. Bunjov Albert, 40 kr. Romanov Gjúra, 40 kr. —

Prebúrníc: Sébin Iván. Predpláštenici: Rankov Franc,
1 frt. Dupeca Bártul, 50 kr. Sébin Iván, 30 kr. Nečov Nikóla, 30 kr. Sé-
bin Gjúra, 30 kr. Mártinov Bártul, 30 kr. Frankuc Iván, 30 kr. Sébin
Nikóla, 20 kr. Dupeca Mihál, 30 kr. Dupeca Pétar, 50 kr. Bogdanov Iván,
20 kr. Vekov Iván, 40 kr. Bogdanov Martin, 20 kr. Manušov Rókus,
30 kr. Romanov Gjúra, 30 kr. Kosilkov Bona, 30 kr. Bártulov Anastá-
zija, 30 kr. Kosilkov Ana, 30 kr. Hádžija Ana, 20 kr. Bartulov Bóna,
30 kr. Martinov Martin, 50 kr. Palatin Martin, 20 kr. Bogdanov Pétar,
50 kr. Bogdanov Franci, 20 kr. Kalinin Nikóla, 50 kr. Puškov Pável,
30 kr. Romanov Luka, 30 kr. Fermezdžin Bona, 20 kr. Vekov Nikóla
30 kr. Bartulov Nikóla, 30 kr. Delin Pétar, 30 kr. Delin Ana, 20 kr. Ka-
linin Gjúra, 30 kr. Vekov Iván, 30 kr. Hájka Ilija 20 kr. —

Prebúrníc: Tóškov Matéja. — Predpláštenici: Dupeca
Iván, 25 kr. Bártulov Dimitar, 50 kr. Dénov Pétar, 50 kr. Smók Franc,
50 kr. Tóškov Matéja, 25 kr. Martinov Dimitar, 25 kr. Živkov Franc,
25 kr. Stojanov Matéja, 25 kr. Rájkov Franc, 20 kr. Gjúra Frančikov,
50 kr. Frančiskov Ilija, 50 kr. Hándžarlija Dimitar, Bogdanov Antun,
Nedeljov Bóna, 20 kr. Čepregjin Józu, 20 kr. —

Prebúrníc: Rusinov Bóna. Predpláštenici: Stojanov
Mihál, 50 kr. Fermezdžin Nikóla, 40 kr. Culjak Gáspár, 20 kr. Culják
Antún, 20 kr. Rusinov Iván, 20 kr. Stojanov Pétar, 30 kr. Stojanov
Pétár, 20 kr. Stojanov Lázár, 20 kr. Kalilin Agata, 30 kr. Dupeca Kata-
rina, 30 kr. Kalilin Dumenika, 30 kr. —

Prebúrníc: Manušov Iván. — Predpláštenici: Manušov
Iván, 40 kr. Nečov Bóna, 40 kr. Dupeca Antún, 20 kr. Delin Nikóla,
20 kr. Málkin Gjúra, 20 kr. Romanov Bóna, 20 kr. Manušov Pétar 20 kr.
Nedeljov Dimitar, 20 kr. Kosilkov Márko, 20 kr. —

Prebúrníc: Málkin Iván. Prepláštenici: Malikin Iván,
30 kr. Patriškov Bóna, 30 kr. Romanov Nikóla, 40 kr. Dupeca Martin,
30 kr. Kalikin Gjúra, 20 kr. Romanov Nikóla, 30 kr. Kosilkov Fridrik,
30 kr. Dupeca Nikóla, 20 kr. Kalinin Pétar, 30 kr. —

Prebúrníc: G. Karagjéna Mihál. — Predpláštenici:
G. G. Karagjéna Mihál, 50 kr. P. Mathievits Calas. Józu, 1 fr. Stauden-
mayer Mór, 50 kr. Nečov Gjúra, 1 frt. Veres Ferenc, 1 fr. Hegyessy
Ferenc, 50 kr. Dr. Varjassy, 1 fr. —

Prebúrníc: G. Reimholz Józu, sádníc. Predpláštenici
ij tv. čestitija Magjistrat i Obštijata ud Vinga sàs 40 frt.

Prebúrníc: G. P. Templer Eustak. Predpláštenici: P.
Templer Eustak, 5 frt. Stanislavich Ivan, 1 frt.

Prebúrnicí: G. Cserny Márko i Bosilkov Józu. Predplášte-
nici: G. G. Cserny Marko, 5 frt. Andrénji Karól (ud Arád) 2 frt.
Török Iván st. 1 frt. Nenkov Bóna, 2 frt. Medvetzky Iván, 2 frt. — P-
púpisnici: G. G. Dervadelin Iván, 2 frt. Kelle Fülöp, 1 frt. Ml. Török
Iván ml., 1 frt.

Prebúrnicí: G. G. Manušov Bonu (ud Bišnov!) Predplášte-
nici: G. Delin Franc, 90 kr. Ivan Stojanov, Kalapiš Antún, Sofran Ni-
kóla (40 kr.) Romanov Iván, Mirkovič Pétár, Picov Stépan, Čokanj Ka-
tarína, Buboječov Petar, Frankulov Ivan, Gargulov Mihál, Velčov Se-
bastijau, Velčov Pétár, Kasčov Gjenu, Karadžov Ilja, Bratanov Ka-
ról, Vasiličin Stánču, Karčov Matéja, Vasiličin Pétár, Telbis Pétár,
Telbis Nikóla, Babuškov Iván, Karakov Sebastiján, Tatov Danku,
Bartulov Stuján, Babljev Iván, Sabjev Iván, Paraljev Nikóla, Péjov
Sláv, Gargulov Matéja, Augustin Iván, 50 kr. Penkov Francešká,
Mlékov Stépan, Velčov Pétár, Kalapiš Stójan, Mirčov Iván. Karčov
Matéja, Karadžov Pável, Tuturilov Matéja, Valkov Marija, Valkov
Marija, Uzun Rafajel, Bartalov Pétár, Kalapiš Matéja, Kójov Józu,
Sofron Margarita, Kalapiš Bonaventura, Vasiličin Antun, Augustinov
Albert, 10. Vasiličin Andréja, Mirčov Yasil, Vizuzab Gjénu, Nedov
Vénci, Marinov Gustin, Petrov Payel, Živkov Nikóla, Živkov Andréja,
Topčov Nikóla, Vasiličin Antún, Čokanj Filip, Boboječov Karól, Račov
Pétár, Raňkov Luka, Čokanj Dimitar, Nakov Mihál, 10 kr. Živkov
Gješku, Živkov Gjěšku, Katarov Stuján, Dečov Lázár, Dragumir Ger-
gul, Kójov Nikóla, Hajlemas Nikóla, 40 kr. Hajlemas Pétár, Mirko-
vič Márku, Budúr Nikóla, Vasiličin Pétár, Guran Stuján, Budur Ni-
kóla, Tuturilov Gjuka, 10 kr. Velčov Gjúra, Velčov Karól, Karčov
Rašu, 10 kr. Kalapiš Matéja, Kalapiš Stuján, Karadžov Pétár, Kala-
piš Matéja, Mirkovits Nikóla, Dragumir Gergul, Mirčov Gjúka, Telbis
Iván, Telbis Lázár, Velčov Antún, Velčov Vénci, Kukov Pétár, Vel-
čov Luka, Najdinov Pétár, Velčov Iván, Velčov Vénci, Šerban Bártul,
30 kr. Valkov Katarína, Telbis Karól, Tuturilov Andréja, Račov Nikola,
25 kr. Guran Róka, Bratan Nikóla, Budur Nikóla, Budur Lázár, Čokanj
Józu, Pejov Stépan, Živkov Iván. 32 kr. Karabenčov Stánka, 40 kr.
Živkov Naca 30 kr. Topčov Pétár, 40 kr. Tarjev Katarína, Velčov An-
tun, Nikóla Telbis, 10 kr. Budur Naca, 10 kr. Velčov Pétár, Rankov
Roko, 22 kr. Déčov Józu, 50 kr. Minjev Slav, 50 kr. Kélčov Sláv, 30
kr. Kelčov Nikóla, Buboječov Pável, Budur Nikóla, 50 kr. Uzun Gjuka,
50 kr. Gerdov Dimitar 50 kr. Vasiličin Dimitar, 50 kr. (Ditu ni jé zabe-
léžinu, kolkó krajčare sa se platli, rědum 20 kr. sà dáóini!)

Predpláštenici ud drugji bálgarscí mestá: Krassó: G.
Poljákovič Andréja, 40 kr. Nermeth: Bratanov Daniel, 40 kr. Ži-
dovin: Stojanov Iván, 50 kr. Baráchháza: Čokanj Gjúra, 1 frt.
Ternanov Nikóla, 50 kr. Bosilkov Nikóla 50 kr. Magyar-Szent-
Márton: G. Bercez Amerik, 1 frt.

Belěžka: Ud lttvarnak (Zvárnjak), Kanak, Denta, Brěšce,
Rogendorf, Panjova, Kéča. Središće i. j. i. ditu sàm bil prátil idněja
puzvánji, niti udgovór ni sàm dubável. Ud Lukáčfalva sam dubável ud-
govór, u kujětu se piši, či niti naučnika G. Pejov Dimitar, niti obštjãtã
ni sà rozuměvali puzvánjitum! Naučnika ně štěl váljda da se brigóva za
narudskãtã rabótã?? — U Módoš pák zató ni sà se prebrãli váljda
predpláštenici, ótu u puzvanjitu dvě hurti sà se naměřili, kujě ni
sa harěsvãli?? — Hurtite: ótu i hářin ni sà váljda čistu bal-
garscí, ótu tēzi hurti u Módoš ni sa rozuměvali? Ditu nēma dubřã óle,
pa hurtite da bãdat zlatni, pã za se naměři manã. Ali: hórãta na istenã
ni sa himãli niti 10 grušika za nãradnu dubřó? Túj tvãrde bi biló žãlnu!!
— Mirã da bãji svět!

Mulba. Ótu tvãrde sàm deléc ud štampãrnicãtã, pa idnějã fá-
lingji ni sàm mógãl da gjí namětstvãm. Tēzi sěku Bálgarin lěku mójã da
kurigãra, ãku pu četěnjitu gjí naměři! Sturěti dubřě, namestěti gjí!!

Idnéjà pógulêmi fálingji, détu da se namêstat.

Str.	2	u	13	rèdlê	úd	góre :	namêrvà	četí :	namêrvàt
"	3	"	3	"	"	"	dákke	"	dárà
"	3	"	2	"	"	ud dólú :	dálgi	"	dálak
"	8	"	15	"	"	dto	hutúvác	"	hurtúvami
"	10	"	4	"	"	ud góre :	raz	"	raz
"	"	"	6	"	"	"	pudnáse	"	pudnáse
"	"	"	11	"	"	"	stru	"	stvu
"	"	"	20	"	"	"	májéinjási	"	májéinjási
"	"	"	24	"	"	"	maredêvát	"	naledát
"	12	"	6	"	"	"	tój ta,	"	tój, tá,
"	"	"	19	"	"	"	Eljen	"	eljen
"	13	"	7	"	"	"	prezselná živiná	"	prezselnu rabčé
"	14	"	11	"	"	ud dólú :	gu	"	ja
"	15	"	12	i. t. p.	"	ud góre :	dumétnié	"	datúrníc ali
"	"	"	17	"	"	"	sétnijà	"	váztúrnéníc
"	"	"	1	"	"	ud dólú	pá	"	sétnutu
"	16	"	22	"	"	ud góre :	téjnijà	"	pák
"	"	"	25	"	"	"	constuctio	"	téj'nà
"	18	"	13	"	"	ud dólú :	Stárijá	"	constructio
"	19	"	4	"	"	ud góre :	saslužát	"	Stárijá
"	20	"	17	"	"	ud dólú :	sám	"	zaslužát
								"	sám

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

